

Бел. 05

Чытайце ў нумары:

Наш чалавечы воб-
лік ● Ружы для ўсіх
● Баба Рая ● Тры
грацыі ● Марына Мі-
калаеўна ● Што пра
нас пішуць ● Апавя-
данне „Сын“

**работніца
і сялянка**

7

1971

Курганы Славы — веліч-
ныя помнікі незабыўных
баёў і паходаў... Пройдуць
стагоддзі, прыйдуць но-
выя пакаленні людзей, а
памяць пра герояў Вялі-
кай Айчынай вайны не
памрэ, не забудзецца ў
вяках.

Бел. 05

Фарміраванне новага чалавека — адна з галоўных задач нашай партыі. Ёсць такі раздзел у дакладзе Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС. Новы чалавек, рысы яго характару. Як яны праяўляюцца ў жыцці?

Сёння на матэрыялах гэтага нумара мы паспрабавалі часткова адказаць на гэтае пытанне. Высокае разуменне свайго абавязку перад грамадствам, Радзімай. Лю-

боў да працы. Камуністычныя адносіны да яе. Чалавечнасць у самым высокім сэнсе гэтага слова. Творчасць, любоў да прыгожага... У артыкулах пра Герояў Сацыялістычнай Працы, работніцу і калгасніцу, у слове-роздуме пісьменніка, у выступленні вучонай, у невялічкіх навелах аб людзях розных прафесій і ўзростаў — вы знойдзеце гэтыя рысы. Рысы характару новага — цудоўнага савецкага чалавека.

НАШ ЧАЛАВЕЧЫ ВОБЛІК

Які ён ёсць і якім павінен быць? Чым светлы ён? Тым вонкавым, адбітым святлом, якое зыходзіць ад сонца і зорак, ці перш за ўсё святлом унутраным, святлом сэрца і душы, святлом чалавечнасці?..

...Я часта ўспамінаю сваю размову з адным з самых старэйшых жыхароў вёскі Кайшоўка Карэліцкага раёна, ганаровым калгаснікам Юліянам Сямёнавічам Сычом. Шмат пабачыла на сваім доўгім вяку хата, у якой мы сядзелі з яе гаспадаром. Тут збіраліся забастоўшчыкі дзевяццот пятага года, падпольшчыкі-камуністы дваццаць чацвёртага, партызаны сорак першага, першыя калгаснікі сорак дзевятага. Яна, гэта хата, гарэла, адбудоўвалася, перабудоўвалася, рамантавалася. Пасля капітальнага рамонту яна выглядала па-новаму трывала. Для кайшоўцаў хата гэтая стала амаль легендарнай...

Шмат пабачыла хата, шмат пабачыў яе гаспадар. Не кніжная, а жывая, жыццёвая мудрасць гучала ў яго словах, і я зразумеў у нейкі момант, што тут, у гэтай хаце, і будзе якраз дарэчы задаць сваё пытанне... Я задаў пытанне, якое назваў сваім, але яго безліч разоў задавалі да мяне і да нас, задавалі ва ўсе часы і будуць задаваць ва ўсе часы пасля нас. Я спытаўся пра сэнс чалавечага жыцця.

Пытанне было нечаканым для майго субяседніка. Ён неяк здзіўлена паглядзеў на мяне, з хвіліну памаўчаў, а потым стаў адказваць. Ён загаварыў пра чалавечнасць.

Ён, просты селянін, просты працаўнік, не прывык да размоў на абстрактныя, філасофскія тэмы і з цяжкасцю падбіраў словы, але самыя галоўныя з іх ён знайшоў неяк адразу. Паміж людзьмі, гаварыў ён, павінны быць згода і дружба, павінна быць чалавечнасць, тады будзе і шчасце, будзе сэнс у жыцці. Стары Юліян Сыч, паўтараю, не вельмі спакушаны быў у размовах на філасофскія тэмы. Але да адказу на маё пытанне ён быў, я гэта адразу адчуў, даўно гатовы, і тое, што ён сказаў, было глыбока вынашанай думкай.

А неўзабаве пасля майго вяртання з калгаса — бываюць жа такія супадзенні! — я меў гутарку на тую ж тэму з чалавекам другога пакалення, з семнаццацігадовым выпускніком

адной з сярэдніх школ горада Барысава. Ён падышоў да мяне пасля літаратурнага выступлення і загаварыў пра адзін з вершаў, якія я чытаў. «У нас быў у школе на гэту тэму дыспут, — сказаў ён. — Мы спрачаліся, якая самая лепшая рыса ў чалавеку. Адны гаварылі: «Мужнасць». Другія: «Сіла». Нехта сказаў: «Праўдзівасць». А я сказаў: «Чалавечнасць». «Чаму ты так лічыш?» — спыталіся ў мяне. «Таму, што без чалавечнасці цяжка жыць, я ж бачу», — адказаў я. Некаторыя засмяяліся. Наш класны кіраўнік, Марыя Ігнатаўна, сказала: «Смяяцца тут няма чаго. Але падумайце, ці можна сапраўды нам жыць без чалавечнасці і быць шчаслівымі?..»

Я слухаў звонкі юначы голас Сашы, параўноўваў толькі што пачутае са словамі дзеда Сыча і думаў пра такую вось суладную пераклічку пакаленняў. І думаў яшчэ: як гэта здорава, што паняцце чалавечнасці займае сваё належнае яму месца ў радзе нашых асноўных маральных каштоўнасцяў, у ліку тых норм і прынцыпаў, якія складаюць маральны кодэкс будаўніка камунізму.

Чалавечнасць... Якія б словы ні шукалі мы для таго, каб вызначыць вышэйшыя формы ўзаемаадносін паміж людзьмі, найбольш выразнага і ёмістага мы не знойдзем, чым гэты — чалавечнасць. Я нядаўна перачытваў зборнік артыкулаў і выступленняў Н. К. Крупскай пра Леніна. Адкрыў у ім для сябе артыкул «Воблік Леніна як чалавека», некалькі разоў перачытаў наступныя радкі: «Ленін вельмі ўважліва ўглядаўся ў людзей, услухоўваўся ў тое, што яны гаварылі, стараўся ахапіць самую сутнасць, і таму ён умеў па шэрагу нязначных дробязяў улоўліваць воблік чалавека, умеў надзвычай чула падыходзіць да людзей, раскрываць у іх усё добрае, каштоўнае, што можна паставіць на службу агульнай справе.

Пастаянна даводзілася назіраць, як, прыходзячы да Ільіча, чалавек рабіўся іншым, і за гэта любілі таварышы Ільіча, а сам ён чэрпаў з адносін з імі столькі, колькі вельмі рэдка хто другі мог зачэрпнуць. Вучыцца ў жыцця, у людзей не кожны ўмеў. Ільіч умеў. Ён ні з кім не хітрыў, і людзі адчувалі яго шчырасць, прамату.

Клопат пра таварышаў быў яго характэрнай рысай. Ён клапаціўся пра іх і седзячы ў турме, і жывучы на волі, у ссылцы, у эміграцыі, і тады, калі ён стаў Старшынёй Савета Народных Камісараў. Клапаціўся не толькі пра таварышаў, але і пра ўсіх вельмі далёкіх людзей, якія мелі патрэбу ў яго дапамозе...»

Такім быў новага тыпу рэвалюцыянер, новага складу чалавек — Уладзімір Ільіч Ленін. І калі б ён такім не быў, калі б ён так не любіў жыццё, людзей, прыроду, калі б ён не быў такім чалавечным у адносінах да сваіх таварышаў па справе, ён бы не стаў сімвалічным увасабленнем Чалавека будучага.

Словы Н. К. Крупскай адказваюць нам на пытанне, якімі павінны быць у нашым грамадстве адносіны паміж таварышамі па працы, па змаганні. Яны павінны быць чалавечнымі!

Чалавечнасць ва ўзаемаадносінах таварышаў па справе... А ці не з'яўляецца яна той жа неабходнасцю ва ўзаемаадносінах паміж мужчынам і жанчынай? Чым, як не ёй, можа быць асветлена па-сапраўднаму каханне? Прыгадаем словы Маркса аб тым, што тайна адносін паміж людзьмі «...знаходзіць сваё недвухсэнсоўнае, рашучае, адкрытае, яўнае выяўленне ў адносінах мужчыны да жанчыны. У гэтых адносінах праяўляецца ў пачуццёвым выглядзе, у выглядзе нагляднага факта тое, наколькі стала для чалавека прыродай чала-

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

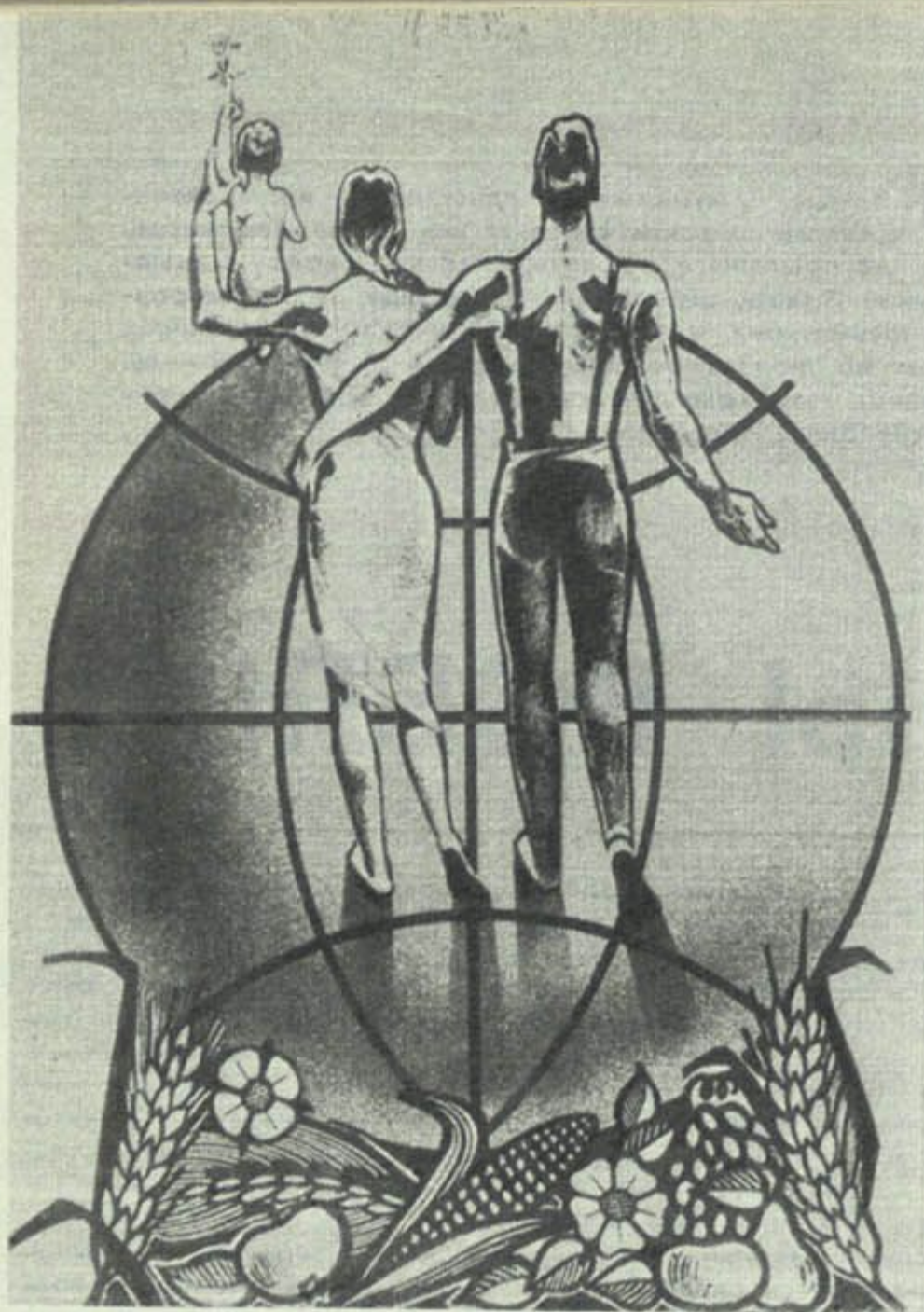
работніца № 7
і сялянка ЛІПЕНЬ 1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

Мал. П. Бендэля

вечая сутнасць або наколькі прырода стала чалавечай сутнасцю чалавека». І калі на старонках газеты ўспыхвае дыскусія вакол пытання, каго трэба больш берагчы — мужчыну ці жанчыну, — то робіцца толькі крыўдна за наш дрымотны эгаізм. Няўжо, думаеш, не зразумела, што трэба берагчы ўзаемна адзін аднаго, і ад гэтага выйграюць усе — і мужчыны, і жанчыны.

А хіба можна без чалавечнасці ў нашых адносінах з дзецьмі? Выдатны педагог В. А. Сухамлінскі сказаў: «Я не магу пагадзіцца з тым, што дзіця трэба любіць з нейкай аглядак, што ў чалавечнасці, чуласці, ласкавасці, сардэчнасці заключана нейкая небяспека... Я ж настаўнік, выхавацель дзяцей, я прадаўжаю сябе ў сваіх выхаванцах. Я люблю іх безагаворачна і без якой бы там ні было аглядкі. Я пераконаны, што толькі чалавечнасцю, ласкай, дабротой можна выхаваць сапраўднага чалавека...»

Нельга без чалавечнасці і ў нашых адносінах да мёртвых, да тых, хто загінуў на франтах мінулай вайны, да ахвяр Хатыні. Нельга без спачування, без болю. Але гэтыя спачуванне і боль пачынаюць працаваць на жыццё тады, калі перарастаюць у любоў да жывых. Я б сказаў, што лепшая памяць пра мёртвых — гэта любоў да жывых, наша чалавечнасць. Толькі яна робіць нас, жывых, вартымі высокай памяці мёртвых.

І ў заключэнне я хачу прывесці радкі са свайго верша, які даў мне магчымасць пазнаёміцца з семнаццацігадовым юнаком Сашам з Барысава і якія, я спадзяюся, будуць тут да месца.

...І ўрок, і ўзор, і прыклад добры
тут у самім сабе знайдзі
і ў тых, хто да цябе падобны,—
знайдзі і ў новы свет ідзі!

...Ідзі! Хоць век,
хоць цэлую вечнасць! —
Як ходзяць ветры супраць рэк.
Ідзі і помні:
чалавечнасць,
яна — ад слова «чалавек».

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

«Мы з задавальненнем адзначаем, што ў шэрагу вельмі важных галін нашы вучоныя заваявалі перадавыя пазіцыі ў свеце».

(З даклада Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС)

ДЗІМА, ЮРА І ДЫСЕРТАЦЫЯ

Калі вы пройдзеце па ціхай, зялёнай вуліцы Мінска, якая называецца Акадэмічнай, то ў самым канцы яе ўбачыце вялікі будынак з шылдай «Інстытут будаўніцтва і архітэктуры». Гэта наш інстытут. Тут я працую вось ужо больш як дванаццаць гадоў.

Наш інстытут... Гэта ўстанова бурлівая, жывая, вечна заклапочаная новымі праблемамі, задачамі, планами, якія дыктуе ёй сённяшняе, і толькі сённяшняе жыццё! Будуюцца новае велізарнае прамысловае прадпрыемства ў Мінску, Магілёве, Гомелі ці Гродна... Які будаўнічы матэрыял найлепш узяць менавіта для гэтага корпуса завода ці фабрыкі? Якую нагрузку ён вытрымае? Якім рэжымам падпарадкоўваецца? Жалезабетонныя фермы, канструкцыі — усё, што ўвойдзе потым у арганізм будынка, — усё выпрабавваецца, вывучаецца дэтальна і скрупулёзна тут, у нас. Фізікі, хімікі, архітэктары, інжынеры — калектывны мозг вучоных заняты разлікамі, праверкамі, а галоўнае — стварэннем новых будаўнічых матэрыялаў, канструкцый, арматуры.

І ведаеце, што нас асабліва радуе, чым мы ганарымся? Што ў такой жыццёва неабходнай, векавечна «мужчынскай» справе, як будаўніцтва, мы, жанчыны, сталі не проста памочнікамі мужчын-вучоных, а непасрэднымі творцамі. Прызнанымі на кожным участку як роўныя, а іншы раз і крышачку нават вышэй, чым «іх вялікасці» мужчыны. Крыху вышэй? А чаму ж не? Хіба такая новая і вельмі перспектыўная справа, як аўтаматызацыя сістэмы кіравання, не аддадзена ў рукі жанчыны — Леанціны Міхайлаўны Папавічэнка? А ў аддзеле «Канструкцыя прамысловых будынкаў» на адказнай пасадзе працуе Лідзія Якаўлеўна Самасюк. Тамара Яфрэмаўна Шаліла, кандыдат тэхнічных навук, кіруе лабараторыяй тэхналогіі безвібрацыйнага фармавання жалезабетонных вырабаў.

А я — хімік. Маё месца ў жыцці інстытута таксама, лічу, вельмі адказнае. Працую вось ужо шмат гадоў над праблемай стварэння новага шкла. Што такое шкло на сённяшнім этапе будаўніцтва? Не, гэта не вокны, гэта не шкло ў нашым звычайным уяўленні. Вось тонкі, гнуткі кіёк. Паспрабуйце зламаць яго. Чалавечых сіл, ды і не толькі чалавечых, на гэта не хопіць. А ведаеце, з чаго ён зроблен? Са шкла! Так, з тоненькіх валокнаў шклянога валакна, танчэйшых у некалькі разоў за чалавечы валас. Са жгута такога валакна робіцца арматура, шклопластыкавая арматура, якая трымае жалезабетонныя канструкцыі і перакрыцці.

Я лічу сябе вельмі і вельмі шчаслівым чалавекам. Многія гады працы, тысячы доследаў, плаўка за плаўкай у маленькіх эксперыментальных тыглях — і нарэшце ўдалося знайсці новы састаў трывалага і таннага шклянога валакна. Хіба ж гэта не вялікае шчасце для чалавека навукі, калі твая праца ўвасоблена ў жыццё!

Што новага ў гэтым «маім шкле»? Раней без вокісу бору такое шкло не выпрацоўвалася. А бор рэч і дарагая і вельмі дэфіцытная. Дастаткова сказаць, што мы яго купляем у Кітаі. А наша новае шкло, без бору, валодае ўсімі неабходнымі якасцямі — не баіцца карозіі, мае электраізаляцыйныя ўласцівасці. Першы яго «выхад у жыццё», у практыку адбудзецца на Салікамскім камбінаце мінеральных угнаенняў і ў саўгасе «Маладзечанскі» на будаўніцтве спецыяльных складаў.

...Два сыны, два хлапчuki-непаседы растуць у мяне дома — Юра і Дзіма. Пад бясконцы дзіцячы шчэбет узнікаў кожны радок маёй дысертацыі. Побач былі таварышы па інстытуту, па лабараторыі. А галоўнае — і гэтым я асабліва ганаруся — была і па сённяшні дзень жыве ў душы адданасць любімай справе.

Юлія КАНДРАЦЬЕВА,
кандыдат навук, загадчык лабараторыі
шклопластыкавага валакна.

ГАЛЯ—ДЫРЭКТАР

Ну і дзянёк выдаўся! Раз-пораз нехта зачаравана войкае і заплёшчвае вочы: за два крокі ад дарогі прывітальна ўзняў капляюш крамяны баравік! Нібы ведае, што нельга спыніцца. Ды калі б і спыніліся — хіба прыйдзеш з грыбамі на нараду!

І не заўважылі, як даехалі да сяла. Хтосьці голасна пра-чытаў: «Іканская васьмігадовая школа». Чаму спыніліся?

— Таварышы, просім наведаць наш музей...

Школа аднапавярховая, драўляная. Музей побач — тры вялікія пакоі. Сярод двара абеліск, ля яго букет жывых кветак.

— Вашым экскурсаводам будзе вучаніца восьмага класа, дырэктар музея Галя Ігнатавіч.

З паблаглівай гатоўнасцю дарослых — усе мы бацькі! — акружам Галку, дзяўчынку ў кароценькай сукеначцы, якая стаіць з указкай і вельмі хвалюецца. А пакуль яна збіраецца з думкамі, гаворыць яе тата, настаўнік гісторыі Васіль Васільевіч Ігнатавіч:

— Не праходзіць дня, каб наш музей не папаўняўся новымі экспанатамі. Іх прыносяць дзеці. Экспанаты — гэта салдацкія кацялкі, партупеі і дакументы, гэта свяшчэнная зямля, прысланая з усіх канцоў Радзімы і з-за мяжы, гэта пісьмы, кнігі, успаміны...

Здаецца, Галя ўжо справілася са сваім хваляваннем. Чым больш слухаем мы яе, тым далей адыходзяць думкі пра нараду, грыбы, дарогу...

— ...Апанас Васільевіч, бацька Мішы, быў камандзірам у час грамадзянскай вайны, потым старшынёй калгаса. Па даносу здрадніка немцы акружылі вёску, пачалі шукаць партызан. Яны схапілі Апанаса Васільевіча, скруцілі калючым дротам, тыдзень мучылі. Забілі жонку, дачку. Выратаваўся толькі Міша з малодшай сястрой, ды і тая памёрла. Дык Міша Усоскі пайшоў да партызан, пачаў помсціць за сваіх родных. 21 мая 1943 года атрад, дзе быў Міша, прыціснулі да Цны. Міша з кулямётам прыкрываў партызан. Ён страляў да апошняга патрона. Потым патроны скончыліся. Калі немцы пачалі падыходзіць да яго, ён, цяжка паранены, рвануў схаваную ў рукаве гранату. Трыццаць фашыстаў загінула разам з ім. Мы знайшлі кулямёт, з якога страляў Міша...

Ціха ў музеі. Мы ловім Галіны словы з такой увагай, якой пазайздросцілі б лепшыя экскурсаводы праслаўленых музеяў.

— У вайну загінула шмат нашых землякоў. Мы знайшлі і аднавілі імёны загінуўшых. Кожны вучань пасадзіў свой дубок, названы імем героя. Прывезлі гэтыя дубкі з вострава...

Мы чытаем маленькія таблічкі, на якіх акуратна выведзена: «Сушко Данілу ад вучня пятага класа Арлоўскага Эдуарда». Дубок Войцаху Шатару, славаку, Рубену Ібаруры Руіс, іспанцу, Жаку Гастону, французу...

— У сям'і Сушко было сем сыноў, і ўсе загінулі ў вайну. Старому Кузьму Мацвеевічу было б ужо сто гадоў, Анэля Вікенцьеўна таксама была вельмі старая. Але яны, нават такія старыя, тры разы прыязджалі да нашых дубкоў, каб паплакаць. У іх жа няма магіл сыноў. А чалавеку трэба бывае дзе-небудзь выплакацца...

Так, трэба. І мы ўспомнілі ўсіх блізкіх, усіх, хто без вестак загінуў, пайшоў ад нас у тую вайну. І нашы слёзы ля гэтых дубкоў засталіся светлай памяццю пра тых, хто не дажыў да сённяшняга дня.

Галя, дырэктар музея, доўга махае рукой на развітанне. Зноў бяжыць стужка дарогі. У гэтых месцах на Барысаўшчыне яна так маляўніча выгнута, нібы прырода займалася мастацкай гімнастыкай. А нам здаецца: вось-вось выйдзе з-за кустоў тонкі, высокі хлопец, падпярзаны кулямётнымі стужкамі. Колькі б яму зараз было? Сорак два? Сорак тры?..

В. МІКАЛАЕВА

Валянцін РАБКЕВІЧ

Лета

Лета, лета гарачае!
Усё жыццё чалавечае
Ты з касою і граблямі
Ад світання да вечара.

Ты з касою, з камбайнамі,
З трактарамі, жніўнямі...
Лета, лета гарачае,
Ты і з кветкамі яркімі.

Ты з грыбамі, з арэхамі—
Ты ўсё, лета, з ласункамі.
А для моладзі лета
Яшчэ з пацалункамі...

Лета з песняй юнацкаю
Аж да самага рання,
Нават некалі выпасца,
Але стомы—ні звання!

Юрась СВІРКА

Падслуханая размова

Зеляніна выручала.
Незаўважным у садку
Чуў я,
Маці навучала
Маладзенькую дачку:

«Не хадзі, дачушка, позна,
Словам хлопцавым не вер.
Днём спатнацца ў сіверы
А змярканнем—страшны сквер».

І дзяўчо снізала ціха,
Апусціўшы галаву:
«Калі хлопцы—злое ліха,—
І без іх я пражыву.

Я на іх не кіну вока
Праз усе свае гады,—
Толькі б знаць, з якога боку
Мне чанаць ад іх бяды.

Паднажы,
Калі прызнацца:
Ці пры зорках, ці ў туман?
Паднажы,
Як разабрацца,
Дзе любоў, а дзе падман?

Свой сакрэт скажы на вуха,
Каб збывацца лепшым снам.
І тады тваю навуку
Я унукам перадам».

Зеляніна выручала.
Незаўважным ля садка
Чуў:
Матулю навучала
Маладзенькая дачка!

Мал. Ірыны Волкавай

«Партыя бачыла сваю задачу ў тым, каб падтрымліваць масавы рух за камуністычныя адносіны да працы, усямерна заахвочваць творчую ініцыятыву савецкіх людзей».

(З даклада Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС)

ЯЕ РАННЯЕ дзяцінства прайшло ў вёсцы. Звычайнай, нічым не адметнай вёсцы за дванаццаць кіламетраў ад горада Гродна. І назва ў вёскі самая праявістая — Сухмяні. Але ж гэта для нас з вамі яна звычайная і нічым не адметная. А для яе — краіна дзяцінства. Адсюль пачыналася яе жыццё, як рэчка пачынаецца з ручайка. Таксама — маленькага, непрыкметнага, знешне такога падобнага на многія-многія іншыя.

Адсюль, з дзяцінства, пачынаюцца і першыя яе ўспаміны, першыя думкі аб жыцці, аб людзях, аб смутку і радасці. Ёй было, бадай, гадоў дзесяць, калі бабуля Зося ўпершыню паклала ёй у руку чаўнок. Гладкую драўляную лодачку, яшчэ цёплую ад бабулінай рукі, адпаліраваную дотыкам рук не аднаго пакалення Чэкеляў, якія славіліся ў Сухмянях сваім ткацкім умельствам. Усе вялікія, сур'ёзныя думкі аб працы, аб прызначэнні — усё гэта прыйшло потым, праз гады. А тады, упершыню ўзяўшы ў рукі чаўнок,

яна хацела толькі аднаго — навучыцца ткаць грубыя навобмацак, але такія пяшчотна-яркія, прыемныя для вока пясчоткі з дзівоснымі кветкамі, птушкамі, матылямі, якія ўмелі ткаць яе мама і бабуля.

Машы было дванаццаць, калі сям'я пераехала ў Гродна. А ў пятнаццаць, апынуўшыся разам са школьнай экскурсіяй на Гродзенскім тонкасуконым камбінаце, яна ўпершыню ўбачыла сапраўдны фабрычны ткацкі станок. Бясконцыя рэчкі тканін цяклі з гэтых станкоў. Цяклі ў гарады, у сёлы, цяклі да людзей. І ў рухах прадзілшчыц, у іх жэстах, міміцы іх твараў лавіла школьніца Маша тую напоўненасць і сабранасць, якія пры ўсім сваім знешнім несупадзенні нагадвалі ёй рухі, жэсты, міміку дырыжора. Здавалася, яны таксама ткуць сваю музыку і радуюцца свайму ўменню валодаць, кіраваць ёю. Уменню ствараць.

Што яны бачаць за павольным струменем пражы? Цяжкія рулоны тка-

нін, якія саграюць і апрануць людзей? Сваё асабістае дачыненне да гэтага цяпла і гэтай прыгажосці? І, як калісьці, прыняўшы чаўнок з рук бабулі, яна марыла ткаць яе кросны, так і зараз, пад гудзенне велізарнай чарады чаўнакоў, яна захацела навучыцца кіраваць імі, роднымі братамі таго, што дакрануўся калісьці да яе дзіцячай далоні.

У дзяцінстве Маша магла гадзінамі глядзець на спрытныя бабуліны рукі, слухаць ціхую песню верацяна. Потым, працуючы на камбінаце, яна любіла прыходзіць у цэх, каб зноў, як у дзяцінстве, глядзець і слухаць. Месцаў у цэху свабодных тады не было, і шаснаццацігадовая Маша Чэкель стала рознарабочай на складзе паліва, цягліва чакала сваёй гадзіны. У любую вольную хвіліну яна бегла ў цэх, каб паглядзець на работу славуных прадзілшчыц Марыі Івановай і Яўгеніі Валужынай. Так хацелася Машы хутчэй вывучыцца той лёгкасці і хараству, з якімі працавалі яе старэйшыя сяброўкі! Яна ўжо ведала, што за гэтымі лёгкасцю і хараствам, як за палётам балерыны, стаіць упартая праца, упартая вучоба... І калі цяпер яна сустракае ў цэху дзяўчынку са здзіўлена расплюшчанымі вачыма, ёй заўсёды хочацца ўзяць гэтае птушаня пад крыло, навучыць яго не толькі марыць, але і працаваць у імя і на славу сваёй мары. Яна ніколі не бы-

ВОСЬ ЯНО, ШЧАСЦЕ

Марыя Абабкова ў гасцях у савецкіх воінаў.

ла слабая на зрок, яна ткачыха. Як жа ёй не бачыць і не ведаць, што не заўсёды маладыя ўсведамляюць, як гэта важна для чалавека — праца, радасць і доблесць працы.

Да васемнаццаці гадоў Маша была ўжо не толькі кваліфікаванай прадзілшчыцай. Яна закончыла вячэрнюю школу і паступіла на заводнае аддзяленне Мінскага тэхнікума лёгкай прамысловасці. А ў 1958 годзе яе прынялі ў рады Камуністычнай партыі.

Абавязак, воля да барацьбы, мужнасць... Высокія гэтыя словы кожны з нас захоўвае ў таямніцах душы, але рэдка хто здольны ўпрыгожваць імі расказ пра сваю ўласную біяграфію. Маша, магчыма, менш, чым хто-небудзь. Калі яна гаворыць пра сябе, пра сваё жыццё, пра дзяцінства, пра бацькоў, словы яе вельмі сціплыя... Нельга сказаць, што яна прынцыпова маўклівая і належыць да ліку тых, каго мы, журналісты, паміж сабой называем тугаплаўкімі. Яна і ветлівая, і таварыская, і ахвотна адказвае на пытанні. Але вельмі нялёгка распазнаць за ціхімі словамі Машанькі аблічча слаўтай Марыі Чэкель, Героя Сацыялістычнай Працы.

Пра што яна думала тады, у тую далёкую вясну шасцідзясятага года,

калі ў старадаўнім горадзе Гродна гаспадарыў юны красавік? Юнаму красавіку не цяпелася хутчэй прыбрацца да майскага свята: цэлымі днямі віхрам насіўся ён па вузкіх вуліцах, па шырокіх праспектах, а ўначы шумеў паспешлівым цёплым дажджом. Што яна думала ў тыя першыя дні сваёй славы, адна з прадзільшчыц адной з першых у рэспубліцы брыгад камуністычнай працы?

Адна з многіх... Уласна кажучы, пра гэта яна і думала больш за ўсё. Яна думала пра тое, што пісьмы, якімі награваны сумкі гродзенскіх паштальёнаў, адрасаваны не ёй адной. Яны адрасаваны ўсёй брыгадзе. Ну, а калі зірнуць шырэй, то яны адрасаваны ўсяму руху. Новаму руху працаўнікоў краіны—барацьбе за камуністычную працу, камуністычнае жыццё. Яна—толькі адна з многіх.

Наўрад ці збіралася Маша паўтараць ходкую формулу сціпласці: маўляў, на маім месцы так зрабіў бы кожны. Проста ёй, прыняўшы на сябе цяжар славы, хацелася супаставіць свае заслугі з той пашанай, якая выпадае на яе долю. Хацелася супаставіць свае сілы з тымі новымі абавязкамі, якія ўжо цяпер відны былі за пашанай. Бо слава—гэта не толькі ўзнагарода, гэта яшчэ і даручэнне. Даручэнне яшчэ вышэй узняць сцяг. Сцяг рабочай славы...

Сярод пісем, атрыманых Машай у той час, было шмат дарагіх, не забытых па сённяшні дзень. Але адно запамнілася асабліва. Яна нават не можа растлумачыць, чаму. Тое пісьмо было ад ваенных маракоў Ленінграда. Яны яе віншавалі, далёкую дзяўчыну Машу, гераіню са старажытнага беларускага горада Гродна, яны яе навучалі: «Так трымаць, Марыя!»

З таго часу, з той далёкай вясны мінула нямала гадоў. І, як у кожным чалавечым жыцці, было і ў яе жыцці ўсялякае... Былі новыя радасці, было шчаслівае вяселле. Была і горыч непаспяху страт. Была і разлука з Радзімай, калі яна, Маша Чэкець, стаўшы Марыяй Аляксандраўнай Абабковай, паехала да мужа, які служыў за рубяжом. Гэта была для яе разлука не толькі з Радзімай, але і з работай, з дарагімі ёй людзьмі, з камбінатам. І разлука гэтая лішні раз паказала ўсю сілу яе любові да таго, што даражэй за жыццё. Затое якое радаснае было вяртанне!

Ну, вось, здаецца, і ўвесь расказ пра жыццё звычайнай дзяўчынкі са звычайнай беларускай вёскі. Пра яе, пра тую дзяўчынку, часта думае цяперашняя сталая, навучаная гадамі і працай жанчына, Герой Сацыялістычнай Працы, майстар прадзільнага цэха Марыя Аляксандраўна Абабкова. Апрача асноўнай пасады, неспакойнай пасады майстра, у яе яшчэ мноства іншых работ і клопатаў. Яна—член партбюро цэха, яна—рэдактар цэхавай насценгазеты, яна—актыўная дружныца. Яна—член Гродзенскага абкома партыі. Яна—да таго ж яшчэ жонка, гаспадыня дома, а гэта таксама клопат немалы. Увесь час, усе дні, а то і вечары—з людзьмі, сярод людзей.

М. ЛЕВАШОВА

БАБА РАЯ

— Гэта мая баба, а не твая!—і пяшчотныя ручкі штосілы ашчаперваюць бабіну шыю.

— Не чапайце бабіны тапкі!—надзьмуліся губкі.

— Баба, не трэба хадзіць дадому!—градам сыплюцца буйныя слёзкі.

Толькі і чутно з усіх бакоў: баба і баба... І ўсе на ручкі да яе: вазьмі, баба, патрымай... Хоць ты і сапраўды не хадзі дадому. Праўда, баба Рая дома і так толькі начуе. І так яна тут цэлымі днямі з ранку да вечара—дзень пры дні. Вось ужо дзевяць год у гэтай самай жа палаце... Ах вы, шаўковыя галяўкі, ах вы, птушанькі! Ніхто лепш за бабу Раю не разумее ваш шчэбет. Па вочках разумее, па працягнутых ручках...

— Твая баба, твая! Мая ты маленькая...

— Не чапайце бабіны тапкі, а то Сярожа будзе сварыцца.

— Наш Юрачка не будзе плакаць, не будзе. Баба Рая толькі сходзіць дадому і назад хуценька вернецца...

І вось так дзевяць год, усё ў гэтай жа палаце, у гэтай бальніцы. А ўсяго баба Рая працуе з дзецьмі трыццаць год. З самымі маленькімі: нованароджанымі і да двух год... Яны, як птушанькі, без мовы. Іх трэба разумець па шчэбету, па вочках. Вясёлыя вочкі—значыць і дзіцяці лёгка. А вочкі смутныя і невясёлыя—значыць, кепска яму...

— Але ж, дзіця само не скажа. Дзіця трэба разумець без мовы.

Разумець без мовы нялёгка. Не кожны гэта ўмее. Не кожнаму гэта дадзена. Тут трэба мець вельмі чуйнае і спагадлівае сэрца... Трэба любіць дзяцей. Любіць свой клопат з імі. І не ўмець жыць без гэтага клопату. Наадварот, трэба жыць толькі гэтым клопатам. Жыць позіркам гэтых вочак, што свецяць і грэюць ясней і цяплей за сонца. Не кожнаму гэта дадзена.

Медсястра дзіцячага аддзялення 4-й Мінскай гарадской бальніцы Раіса Якаўлеўна Грышына першага нованароджанца прыняла на свае рукі ў 17 год. (Яе прыёмныя ўнукі ўжо самі лечаць і вучаць людзей, лятаюць на самалётах, аруць і засяваюць зямлю...) Скончыла некалі, яшчэ ў 1938 годзе, фельчарска-акушэрскую школу ў Наваград-Валынску і трапіла адразу ў сяло. Трыццаць пяць верст ад горада... Дактароў няма. Медыкаментаў не хапае. І вось яна, дзяўчо, лічы, адна на ўсю тую сельскую «бальніцу». («І за акушэрку, і за хірурга, і за прафесара...») Усяму сама вучылася... у самой сябе.

І так прыкіпела сэрцам да гэтых дзіцячых і жаночых пакут, што так

— Яшчэ адну лыжачку, яшчэ адну...

і засталася на ўсё жыццё ў бальнічных сценах.

У 1945 годзе прыехала ў Беларусь. Тут жыла маці (цяпер ёй ужо 86 год), тут жылі сваякі. Мінск быў гэтакі ж зранены і зруйнаваны, як і сэрцы і жыцці людзей... Адбудовалі старыя і будавалі новыя бальніцы, лячылі хворых, прымалі нованароджаных... Раіса Якаўлеўна працавала акушэркай у радзільным аддзяленні клінікі на трактарным заводзе. Потым старэйшай сястрой радзільнага аддзялення 3-й гарадской бальніцы. З таго дня, як адкрылася 4-я Мінская гарадская бальніца, ужо вось 5 год яна нязменна працуе медсястрой у дзіцячым аддзяленні з грудніцамі, з маленькімі да двух год. З імі таму, што «яны самі нічога не скажуць, іх асабліва шкада...»

Такое ў чалавека сэрца.

Палатнай сястры нялёгка. Няні-санітаркі доўга не трымаюцца. Маладыя дзяўчаты лічаць «нецікавым» няньчыцца з хворымі дзецьмі. Старыя, «кадравыя», на пенсіі. Часта палатная медсястра дзяжуріць змену і за медсястру і за няню-санітарку. І баба Рая з раніцы да вечара не сядзе ні на хвілінку...

— А ўсё роўна не магу без дзяцей, без свае палаты... І адзін нават дзень, калі не на рабоце, усё роўна як згублены...

...Я не расказала пра падзякі, ганаровыя граматы і ўзнагароды бабы Раі. Мне здаецца, што самая вышэйшая яе ўзнагарода—гэта яе ўласная адданасць і любоў. Да дзяцей. Да свае справы. («Няма большага шчасця, як аддаваць з бальніцы маці здоравае, вясёлае дзіця»). І яшчэ тая агульная павага, з якой вымаўляецца—у дзіцячым аддзяленні, у бальніцы—імя бабы Раі—Раісы Якаўлеўны Грышынай.

Лячыць і вучыць можа і мае права толькі той, хто ўмее любіць.

Н. АЛЁНИНА

Таіса Перасекіна.

ЖАНЧЫНА Ё НЕБЕ

— Скажыце, калі ласка, як знайсці такога чалавека... Яго прозвішча...

— Адну хвіліначку, зараз пашукаем. Калі яго прывезлі ў бальніцу, кажаце?

— Тры дні назад. З аэрапорта.

Медсястра яшчэ раз паўтарыла прозвішча—і раптам з суседняй лаўкі паднялася і рашуча накіравалася да мяне маладая жанчына. Позірк жанчыны, насцярожаны і ўстрыжаны адначасова, нядобра бліснуў з-пад насупленых броваў:

— А навошта вам гэты чалавек? Хто вы яму такая?!

— Даруйце, а хто вы?—спыталася я.

— Я—жонка яго!

— Ну, а я... Словам, не трэба рэўнасці! Я раскажу вам, як гэта ўсё было...

...Самалёт, наш маленькі, на дванаццаць месцаў, «АН»—яго называюць пілоты хто «Аннуш-кай», хто «Антанам»—быў га-

товы да вылету. Ён стаяў на зялёным полі Нарачанскага аэрапорта, і я (гэта ўваходзіць у мае службовыя абавязкі) заканчвала афармленне дакументаў перад вылетам. Усё, здаецца, у парадку. Пасажыры занялі свае месцы. Жанчыны і дзеці, як і належыць, наперадзе. (Мы, другія пілоты, на мясцовых лініях выконваем яшчэ і абавязкі сцюардэс). Словам, можна ляцець. Якраз у той момант, калі мы гатовы былі прыняць прыступкі і зачыніць дзверы, да самалёта падышлі два чалавекі.

— Таварышы лётчыкі, калі ласка, возьміце гэтага хлопца. Яму трэба тэрмінова ў Мінск.

— Усе месцы занятыя. Нічога не можам зрабіць,—афіцыйна і, прызнацца, даволі суха сказала я. Не «зайцам» жа яго везці! І раптам павярнула галаву ў бок таго, другога; пазелянелы з твару, скруціўшыся ў тры пагібелі, ён стаяў пад крылом самалёта.

ду. Хворы заняў яе месца. Гэта быў, відаць, вельмі сціплы чалавек. Ён увесь час нібы апраўдваўся, каб ніхто не падумаў, што ён захацеў проста «зайцам» праляцець да Мінска. Бо білета ўсё ж у яго не было.

— Я павінен быў ехаць у Оршу. Я сам адтуль. І вось мой білет, здайце яго, калі ласка, у касу і возьміце грошы,—літаральна сунуў ён камусьці з нас у рукі свой білет у той момант, калі санітарная машына—а мы выклікалі яе па рацыі да месца пасадкі ў Мінску—павезла яго ў першую клінічную бальніцу.

Білет мы здалі ў касу, атрымалі грошы, і вось цяпер мне трэба вярнуць іх гэтаму чалавеку—ён жа адзін тут у чужым горадзе. Вось і перадачу яму невялічкую прынесла. Ваш муж, гаворыце? Ну, дык, калі ласка, перадайце яму ўсё гэта самі, калі...

— Што вы! Даруйце, я ж не ведала... Я так вам удзячна! Яму ўжо зрабілі аперацыю, адчувае сябе добра. Урачы сказалі: яшчэ паўгадзіны—і было б позна. Я так вам удзячна! Зойдзем да яго разам, ён будзе вельмі рады.

...Гэты расказ я пачула ад лётчыцы Таісы Перасекінай.

...Стройная, высокая маладая жанчына з доўгімі каштанавымі валасамі і светла-зялёнымі вачыма выйшла мне насустрач у адной з кватэр вялікага дома ў Зялёным Лузе. Так адбылося наша знаёмства.

Лётчыца... Незвычайная для жанчыны прафесія. Ад спартыўных палётаў—яна была чэмпіёнкай Савецкага Саюза,—ад медалёў, узнагарод, славы, ад поспехаў і трагічных страт—два блізкія і дарагія ёй таварышы загінулі ў час спартыўных спаборніцтваў, — Таіса захавала вернасць свайму прызначэнню. Працуе другім пілотам на мясцовых паветраных лініях, лятае на маленькім «АН» на Нарач, у Магілёў, у Друскенікі, Браслаў.

— Калі ласка, прашу вас, не кажыце гэтага слова—«рамантика». Калі размова ідзе пра лётчыкаў, без яго не абыходзіцца. Але ж работа лётчыка—гэта проста работа. І мы звычайныя людзі, зусім не «звышмоцныя». А на зямлі... такія ж маці, такія ж жонкі.

— Можна гэта і добра, што «такія ж»? Памятаеце чалавека, якога вы ўзялі на борт на Нарачы? Толькі жанчына з яе спагадлівым сэрцам магла заўважыць, што яму так дрэнна. Як заўважыла б маці, сястра...

— Можна і сапраўды так,—згадзілася Таіса і ўсміхнулася.

А. УЛАДЗІМІРАВА

РУЖЫ ДЛЯ ЎСІХ

Кампазіцыя называлася «Вечны агонь». Невялікі, пад мрамур, пастамент з трыма выступамі палаў яркім полымем сальвіі, яе адцянялі бледна-ружовыя пялёсткі калістэгіі. У цэнтры кампазіцыі — тры вялікія цудоўныя ружы «Сэрца Данка».

— Не кожнаму дадзена вырасціць такую кветку, — гаворыць жанчына, чытаючы прозвішча аўтара: «А. М. Гаранскі».

— А я вас запэўняю, усім дадзена. Ружы павінны квітнець усюды, — прычыць ёй невялікага росту шчупленькі дзядок з яснымі блакітнымі вачыма. — Я вось хутка буду чытаць лекцыю пра ружы, прыходзьце, калі ласка!

...Гаварыў ён пра ружы, як музыкант пра Бетховена. Слухачы ўжо ведалі, што «Інтэрмеца» — гэта дзівосная блакітная ружа, а «Ружа Гагарына» — чорная, кучаравая. Таямнічыя «Стэрлінг Сільвер», «Клер Матэн», «Лэдзі Ікс», «Крымская ноч» раскры-

валі перад намі таямніцы свайго хараства.

— Ружы — гэта прыгажосць. Ружы — гэта радасць. Ружы — гэта шчасце для тых, хто іх вырасціў. Ружы павінны быць усюды, — паўтараў лектар. — Прыходзьце! Паглядзіце — і абавязкова пачнеце іх вырошчваць.

...Быў звычайны рабочы дзень, калі я сабралася наведаць Аляксандра Міхайлавіча Гаранскага. На вуліцы праходзіў трапляюцца рэдка, але дом Гаранскіх мне паказалі адразу: на Маскоўскай усе яго добра ведаюць. Аляксандр Міхайлавіч, прасіўшы прабачэння за несвятую вопратку, растлумачыў: толькі што нанасіў шэсцьдзесят вёдзер вады.

— Колькі ж вам гадоў, Аляксандр Міхайлавіч? — пацікавілася я.

— Дваццаць першага сакавіка 1972 года будзе семдзесят пяць, — усміхаючыся, прызнаў ён.

Загаварылі пра кветкі.

— А чаму ўсё-такі ружы, Аляксандр Міхайлавіч?

— Ружы — гэта памяць, — сказаў ён. — Я захапляўся імі з самага дзяцінства. Да вайны мы жылі тут жа, у Гомелі, па Кандуктарскім завулку. Калі пачалася вайна, мяне не было

дома, жонка з дачкой ды з адным камуністам хаваліся ў пустой школе. А жончына маці насіла ім яду. Потым іх знайшоў сабака-сышчык. І адправілі маю Кацярыну Яўгеніўну, дачку Галю і цешчу ў канцлагер пад Берлінам. Кацю прымусілі прыбіраць у вагонах. Аднойчы пяцьдзесят чалавек адмовіліся працаваць на немцаў... Тады іх прымусілі выпіць па шклянцы драўнянага спірту. Каця паміралла ў страшэнных пакутах на руках у сваёй маці і дачкі. Яны плакалі, прасілі палоннага рускага ўрача дапамагчы хоць чым-небудзь... А што ён мог зрабіць? Галля — цяпер яна Галіна Аляксандраўна, працуе таваразнаўцам — дагэтуль захоўвае кардонку з нумарам: дзве двойкі. Гэта ўсё, што засталася ад маці...

Я ўспомніла, як ён паўтараў: ружы павінны быць усюды...

— Колькі ў вас гатункаў, Аляксандр Міхайлавіч?

— Амаль сорок.

— А ваша любімая?

— «Лэдзі Ікс»...

Празрыстая алмазная кропелька расы зіхацела на пялёстку ружы. Мне здалося, што і каралева кветак умее плакаць...

В. КАРАЛЁВА

Мастак.

Фота Аляксандра Шчарбо (дзіцячая фотастудыя Палаца культуры прафсаюзаў, кіраўнік В. Бархатава).

«У працы народа, у яго самаадданасці, палітычнай свядомасці і актыўнасці — крыніца магутнасці і аўтарытэту Саветскай краіны, залог няўменнага выканання намечаных намі планаў».

(З даклада Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС)

УКАРОЎНІКУ было ціха. Толькі пасопвалі ля кармушак з сенам каровы, час ад часу шыпела вада ў аўтапаілы, калі на клапан націскала якая-небудзь пыса, ды галубы буркавалі пад столлю, абжываючы новае месца.

Марыя Рыгораўна агледзела памяшканне. Чорна-пярэстыя каровы, гладкія, сытыя, стаялі радамі. Праход між стойлаў пасыпаны свежым пілавіннем. Чыста, светла. Пакуль статак быў на прагулцы, тут навалі парадок: націснулі кнопку — транспарцёр вывез гной, націснулі другую — транспарцёр развёз па кармушках сена. І вось цяпер, пакуль каровы падуць перад дойкай, рабіць няма чаго. Нязвыкла гэта даярцы, калі ў кароўніку няма работы...

Яна прысела на драўляныя прыступкі і паклала рукі на калені.

Першыя промні веснавага

Цюшкевіч — паўгода як даярка, Ліда Пядава — 7 месяцаў, яна — таксама падменная, дае выхадныя дні і адпачынкі. Побач з Лідай Крыклівай гэтыя дзве — ужо майстры. А вось побач з Марыяй Рыгораўнай адчуваюць сябе навічкамі. Не толькі ў кароўніку, а на ўсёй эксперыментальнай базе «Белавусаўшчына» няма за яе старэйшай даяркі. Дваццаць два гады доіць яна кароў.

— Ну, то і добра, што не стаміліся, — гаворыць Марыя Рыгораўна лагодна, — але ж пасядзець усё роўна можна.

А яна стамілася. Можна не ад сённяшняй работы: ад ранейшай, бо не заўсёды працавала вось у такім механізаваным кароўніку.

Даяркі прымасціліся побач.

— Раскажыце што-небудзь, — просіць Ліда Крыклівая Марыю Рыгораўну.

— А што табе раскажаць?

рыя Рыгораўна паднялася, за ёй падняліся астатнія. Каб завяршыць размову, сказала толькі два словы:

— Галоўнае — працаваць!

Яна зняла шэры халат, у якім прыбірала кароўнік, надзела белы, галаву павязала белай хустчынкой. Зусім падобная на доктара. Наліла ў ведро цёплай вады — вымя падмываць, надзела на бітон даўльны апарат.

Хутка ў кароўніку пачуліся новыя гукі — рытмічна працавалі апараты.

Адно Ліда Крыклівая ніяк не магла прыступіцца з апаратам да першацёлкі, якая толькі ўчора ацялілася. Тая брыкалася, не хацела даіцца. Ліда Пядава прынесла вяроўку, каб спутаць карове ногі.

— Ды кінь ты вяроўкі, не пужай жывёліну апаратам. Колькі яшчэ ў яе таго малака? — Марыя Рыгораўна падышла да каровы, пачала гладзіць яе па спіне рукою, ціха прыгаварваючы:

— Ты стой, ну што ж ты хвалюешся так? Маці хочаш быць, дык цяпі! — Павярнула да даяркі: — Дай збанок, цялятку нацэдзім — і то добра.

Ліда падала шклянны збанок і стаяла разгубленая, ледзь не плачучы.

кай у пані Чарнецкай? Бачыла грэблівы панскі позірк і кожны дзень чула словы: «ты, быдла», да якіх пачала мімаволі прывыкаць і, цёмная, непісьменная, — мірыцца з імі, бо «гэта ад бога».

Яна ўсміхнулася, успомніла, як аднойчы пані Чарнецкая паклікала яе да сябе і паказала малюнак у газеце: за кратамі сядзіць страшны чалавек з рагамі на галаве.

— Чорт? — спытала Марыя і перахрысцілася.

— Камуніст, — сказала пані, — усе камуністы такія, рагатыя. Бойся іх.

І Марыя баялася.

А калі ў 1939 годзе пачула, што камуністы прыйшлі, каб прагнаць паноў, — не ўцёрпела, каб не паглядзець на іх. Падбегла да танкіста, які на танку з кветкамі ехаў, пацягнулася рукою і... шлем у яго з галавы зняла. Рагоў не было. Нічога не сказаўшы танкісту, бягом кінулася да пані.

— Пані! — закрычала яна, — бачыла я камуністаў, яны такія ж, як і мы, людзі!

Думала, што і пані ўзрадуецца ад такога адкрыцця. Пані не ўзрадавалася, а выгнала яе вон з пакоя...

А цяпер яна, Марыя Рыгораўна Макачук, — камуніст з пятнаццацігадовым стажам. І першае віншаванне, калі

ДАЧКА БАТРАКА

сонца, яшчэ нясмелыя, але пяшчотныя, грэлі зямлю. На дрэвах пачалі лопацца пупышкі, але травы на полі яшчэ не было, толькі-толькі зазеленела азіміна, і каровы яшчэ не пасвіліся. Выганялі іх усяго на якую гадзіну на прагулку.

Да Марыі Рыгораўны падышлі іншыя даяркі.

— Сядайце, адпачніце, — запрашае яна і пасоўваецца, даючы месца побач.

— А мы яшчэ не стаміліся, — адказвае за ўсіх Ліда Крыклівая.

Ліда толькі два дні працуе на ферме, пакуль што падменнай, прыйшла адразу ў гэты новы кароўнік. Ганна

— Ну, як вы сталі героем.

Марыя Рыгораўна смяецца.

— Не, даражэнькая, гэтага я табе не скажу. Сакрэт. — Потым, перастаўшы смяяцца, дадае ўжо зусім іншым тонам: — Сама не ведаю. Працавала — і ніколі не думала, якая ўзнагарода будзе мне за маю працу. Не было ў саўгасе конюха — мужчыны яшчэ з фронту не вярнуліся — конюхам зрабілася, на цэлых дзесяць месяцаў. Трэба было на сабе поле араць — арала. Захварэла даярка, не было каму замяніць — замяніла. — Яна зноў засмяялася. — Замяніла на ўсё жыццё.

Каровы канчалі свой абед, трэба брацца за дойку. Ма-

— І ты не хвалюйся, — гаварыла ёй Марыя Рыгораўна, — тваё хваляванне карове перадаецца. Трэба спакойна ўсё рабіць, упэўнена, размаўляць з імі ціха...

З кароўніка яна выйшла надвечоркам. І хоць не доўгая дарога дадому, а перадумала многае, пакуль дайшла. Ускалыхнула яе ўспаміны Ліда сваім пытаннем: «Як вы сталі героем?»

Сапраўды, адкуль у яе тая адданасць, можна сказаць, тая прага працы, якія ўзнёслі на гэтку вышыню? Можна ад таго, што яна ў сваім жыцці, у самым пачатку жыцця, пабачыла беспрасветнасць працы батрака, яе бацькі, і сама была батрач-

толькі яшчэ па радыё зачыталі, што ёй прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, яна атрымала ад Брэсцкага абкома партыі. «Дарагая Марыя Рыгораўна, — было ў тэлегrame, — Брэсцкі абласны камітэт партыі горача і сардэчна віншуе вас з вышэйшай узнагародай Радзімы... Ваша самаадданая праца высока ацэнена партыяй і ўрадам. Мы ўпэўнены, што вы і надалей будзеце ісці ў першых радах барацьбы за пабудову камунізму ў нашай краіне...»

Цяпер гэтая дарагая для яе тэлеграма ляжыць разам з двума ордэнамі, з медалямі, з граматамі, якімі ўзнагароджвалі яе ў розны час. За працу.

Ідзе Марыя Рыгораўна і думае: доіць яна кароў. Праўда, гэта яна рабіць умее. І тое, што надалі летась па 4634 кілаграмы малака ад каровы—не мала, канешне. І першацёлак можа раздойваць, рабіць з іх добрых кароў. Але каб так узяць яе, простага чалавека, так высока ацаніць працу—гэта толькі ў нашай краіне магчыма.

І нагадалася ёй, як пасля вайны, у 1945 годзе, яе браты і сёстры выязджалі на жыццё ў Польшчу і ўгаварвалі яе:

— Падзем з намі на радзіму.

— Мая Радзіма тут.

— Ты ж нарадзілася ў Люблінскім ваяводстве, у Владаўскім павеце... Бацькі прыехалі ў Заходнюю Беларусь батрачыць і цябе двухгадовую прывезлі,—дакарала сястра Стася.

І апошняе, што кінулі ёй:

— Пад Варшавай магіла твайго мужа.

Кальнула ў сэрцы.

— Мой Васіль, беларус, аддаў жыццё за свабоду Польшчы. Я, дачка полькі, аддам свае сілы на шчасце Беларусі яго і маёй.

Узяла на рукі чатырохгадовую Ніну, прытуліла да сябе і больш з імі не спрачалася...

З канторы выйшла галоўны заатэхнік Алена Канстанцінаўна Хама і нацянькі, паўз гароды, падалася да свайго дома.

«І яна позна працуе,—падумала Марыя Рыгораўна.— І ў яе клопату шмат. Ну, вядома ж, яе галава баліць, каб было чым кароў карміць, каб на доі трымаліся і каб цялят харошыя раслі. А яна ж яшчэ і навукай займаецца, навуковы супрацоўнік».

Паважае Марыя Рыгораўна людзей вучоных. Самой не давалася навукі вывучаць, умее чытаць і пісаць—і ўсё. Так ужо склалася ў яе жыццё. А Алена Канстанцінаўна—вучоная. І тут, на базе эксперыментальнай, розныя доследы ставіць. І яна, і іншыя вучоныя. Летам кароў на стойлавым утрыманні зялёнай травой кармілі. І вылічылі, што больш таннае малако—калі карова сама на пашу ходзіць.

З сенажом таксама былі доследы. Цяпер і Марыя Рыгораўна ведае, што такое сенаж: гэта зялёная маса, праялена, парэзаная, утрамба-

ваная і герметычна прыкрытая. «Зялёная паша» ўзімку.

Паспрабавалі адным сенажом кароў карміць, бо разнастайныя кармы для механізацыі нязручныя. Потым пачалі перамешваць яго то з канцэнтратамі, то з грубымі кармамі. Нарэшце дакапаліся: калі да сенажу дадаць буракі—малака будзе не менш, якасць яго не горшая і адчуваюць сябе каровы выдатна.

Спачатку даведаюцца вучоныя самі, а потым усім калгасам і саўгасам паведамляюць. Такая сувязь навукі з вытворчасцю.

А ў апошні час Алена Канстанцінаўна плануе вялікую работу па ліквідацыі ялавасці кароў.

І хоць Марыя Рыгораўна не вучоная, але вопыты ставяць і з яе групай кароў, і яна сочыць за імі і гаворыць вучонаму, калі што не так. Значыць, і яна навуцы памагае.

...Дома, на парозе, яе сустраў старэйшы сын Васіль.

— Мама! — узрадаваўся ён,—прыйшло пісьмо ад цёці Стасі!

Падаў канверт з замежным штэмпелем. Выняла ліст, пачала чытаць. Словы заскакалі перад вачыма: «Дарагая сястрычка! Мы ўсе ў захапленні... Плакалі ад радасці... Хацелі б паціснуць тваю руку... Схіліць свае галовы... Мы ганарымся табой...»

Апусціла ліст, задумалася.

Там, за мяжой, яны так расхваліваліся, калі прачыталі ў яе пісьме, што ёй прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. А яшчэ ж яе прозвішча назвалі сярод дэпутатаў Брэсцкага абласнога Савета дэпутатаў працоўных.

Дачка батрака—слуга народа.

— Мама, ты засмуцілася?

— Не, сыноч, гэта я так... А ты да экзаменаў рыхтуешся?

— Лічы, што атэстат сталасці ў мяне ў кішэнні!

— А мне ў кантору заўтра зайсці трэба, прэмію далі, 200 рублёў.

— От хораша! На «Волгу» збіраць будзем!..

— Адразу ўжо і на «Волгу»! «Жыгулёў» хопіць!

Васіль падумаў.

— Згодны. Хопіць. Я—за рулём. Сяргей побач са мной, а ты з татам ззаду!.. Ну, а калі прыедзе яшчэ Ніна з Аленкай, то я скажу сястрычцы: няхай твай Віктар купляе сваю машыну і возіць цябе і сваю дачку.

30 красавіка 1971 года Марыя Рыгораўна Макаручук атрымала з рук Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Сяргея Осіпавіча Прытыцкага ордэн Леніна і Залатую Зорку «Серп і молат».

Фота Ул. Лупейкі і П. Наватарова (БЕЛТА).

— Ну, Аленцы хопіць месца і ў нашай машыне.

— Калі ты так хочаш, то я згодны.

Яны разам засмяяліся, што так хораша распарадзіліся месцамі ў машыне, якую толькі што сабраліся купляць.

— Ой, я пабег, трэніроўка,— спахапіўся Васіль,—

заўтра адкрыццё футбольнага сезона. Ванну я табе наліў, газ выключыў.—Апошнія словы ён сказаў ужо за парогам.

Марыя Рыгораўна ласкава глядзела яму ўслед.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Пружанскі раён.

— Патрэбна даведка?
Робочы дзень Надзеі
Ніжнік пачынаецца.

Усё, што задумана,—збудзецца, збудзецца...

— Вось ты ўжо Аленка!

МОЖА калі-небудзь, гадоў праз васемнаццаць, камусьці з дасціпных журналістаў трапіць у рукі гэты нумар часопіса. Наша просьба да вас, таварышы далёкія калегі: з'ездзіце ў невялікі — прынамсі, у нашы дні ён быў невялікі, а хто ведае, якім ён стане ў вашы дні — гарадок Стаўбцы. І пашукайце там юную дзяўчыну Алену Харытончык, спытайце ў яе, як ёй жывецца на белым свеце, і пачытайце разам з ёю гэтыя радкі.

...У белае пене карункаў ты спакойна ляжыш на руках сваёй «ганаровай» маці, чырванашчокай, мажонкай жанчыны гадоў пад трыццаць. А побач — твае родныя бацькі. Ах, якія яны яшчэ маладыя і якія шчаслівыя ў гэты дзень! Каб ты толькі пабачыла, Аленка!

Пачынаецца рытуал твайго пасвячэння ў грамадзянкі, тваёй рэгістрацыі ў кнігах, якія застаюцца васьмі тут, у гэтым доме, на многія, многія гады... Гучыць музыка. Распісваюцца ў той кнізе спачатку «ганаровыя» бацькі, потым бацькі родныя. Надзея Мікалаеўна Ніжнік, работнік Стаўбцоўскага ЗАГСа, урачыста абвешчае:

— ...23 сакавіка 1971 года ў Лідзіі Харытон-

гожым, выразным, шчыра ўсхваляваным голасам абвешчае:

— З гэтай хвіліны вы становіцеся мужам і жонкай, Галіна і Генадзь. Віншую вас ад імя нашай рэспублікі, ад імя ўсяго нашага горада... Будзьце шчаслівымі! Любіце адзін аднаго ўсё жыццё!

...ЗАГС. Звычайная дзяржаўная ўстанова. Пісьмовы стол, паперы, пячаткі... Такія ўстановы некалі называлі халодным словам — «казённы дом». Ён і сапраўды мог бы лёгка стаць «казённым», такі васьмі дом, калі б чалавек, якому сядзець за гэтым пісьмовым сталом, меў халодную, «казённую» душу. Бо не толькі ж урачыстыя падзеі, што адбываюцца пад звон бакалаў з шампанскім, бываюць у гэтым доме. Тут і звычайныя жыццёвыя справы (на жаль, і разводы) і даволі часта самыя розныя сціплыя даведкі, якія спатрэбіліся людзям. У тым ліку даведкі аб нараджэнні. Сціплыя? Вось адна з іх. Ураджэнка тутэйшых мясцін (цяпер яна жыве ў Латвіі) Ядвіга Нідра, дзявочае прозвішча Касцюкевіч, звярнулася ў Стаўбцоўскі ЗАГС з просьбай: ёй трэба ісці на пенсію, ёй неабходна даведка аб годзе нараджэння.

ДВА БАКАЛЫ ШАМПАНСКАГА

чык, медсястры гарадской бальніцы і прараба Фёдара Харытончыка нарадзілася дачка. Згодна пажадання бацькоў яе назвалі імем Алена. І сёння я з радасцю ўручу вам пасведчанне аб яе нараджэнні, і віншую вас, і жадаю, каб ваша Аленка расла шчаслівай грамадзянкай нашай краіны.

І мы ўсе, прысутныя, таксама віншваем тваіх бацькоў і жадаем ім гэтага ж — каб ты расла шчаслівай і здаровай... Тваёй маці ўручаюць кветкі. Высока ўзлятае корак з бутэлькі шампанскага. Першы бакал шампанскага ў Стаўбцоўскім раённым ЗАГСе ў гэты шчаслівы дзень прысвячаецца табе, Аленка, маленькая, прыгожая (сапраўды, нават ужо цяпер прыгожая), такая ціхая — за ўвесь час гэтага ўрачыстага акту нават голасу не падала. Быццам ведала, што адбываецца зараз.

Ну, а потым, Аленка, у гэтым жа доме, у гэты ж дзень узляціць пад столь яшчэ адзін корак з бутэлькі шампанскага. Будуць гучаць шчырыя пажадання шчасця двум чалавекам, якія сёння стануць жонкай і мужам. Магчыма, калі-небудзь твае жыццёвыя шляхі пераплятуцца са шляхамі гэтых двух людзей — Галіны Герасімавай і Генадзя Лазука: вам жыць у адным горадзе, табе гуляць па зялёных вуліцах яго, бегаць у дзіцячы садзік, потым у школу разам з іх будучымі дзецьмі. А можа і не пераплятуцца... Ва ўсякім разе, у той дзень паміж тваім лёсам і іх лёсам прайшла сімвалічная сувязь. У адзін і той жа дзень, у адным і тым жа месцы адбыліся такія важныя для кожнага з вас падзеі жыцця.

І зноў сімпатычная пышнавалася жанчына сярэдніх гадоў, на гэты раз павязаная чырванай шырокай стужкай са знакамі дзяржаўнай улады, тая ж Надзея Мікалаеўна Ніжнік пры-

А ў якім годзе яна нарадзілася — не ведае сама... Шэсць таўшчэзных кніг прыкладна за тры гады раней таго года, у якім магла нарадзіцца Ядвіга Касцюкевіч, і на тры гады пазней — шэсць таўшчэзных тамоў, у якіх вялі некалі ксяндзы свае запісы па латыні, трэба было перачытаць Надзеі Ніжнік, каб знайсці адзін кароценькі запіс: нарадзілася ў 1916. І ў выніку — чалавек пайшоў на пенсію ў тэрмін. І ў выніку — на пісьмовым сталі Надзеі Ніжнік кароценькая паштоўка з далёкага гарадскога пасёлка Баўску:

«Вялікае, вялікае вам дзякуй...»

Што такое чалавечнасць? Іншы раз гэта звычайная ўважлівасць, службовая добрасумленнасць. Няхай сабе ідзе яна ад афіцыйнай асобы пры выкананні яе службовых абавязкаў. А калі праз твае рукі праходзяць сотні, дзесяткі чалавечых лёсаў, праходзяць такія розныя падзеі? Тут адной уважлівасці мала. Асабліва, калі падзея ўрачыстая...

— Усё лепшае, усё самае яркае, што з'яўляецца ў жыцці, у практыцы работы іншых ЗАГСаў, стараемся ўвесці ў свой сцэнарый абрадаў, рэгістрацыі ўрачыстых падзей. Прыязджайце да нас зноў, калі будзе пабудаваны ў Стаўбцах «Дом шчасця», вось там разгорнемся...

...Хто ведае, можа ў гэты «Дом шчасця» калі-небудзь прыйдзеш і ты, Алена, са сваімі сябрамі і сяброўкамі. Як яна будзе адбывацца тады, рэгістрацыя ўрачыстай падзеі ў жыцці чалавека, нам цяжка згадаць. Але будуць у ёй, гэта можна сцвярджаць пэўна, тыя крупіны адвечных народных традыцый, што беражліва бяруць сёння ў жыццё такія работнікі ЗАГСа, як Надзея Мікалаеўна Ніжнік, бяруць і ўзбагачаюць іх на ніве новай, савецкай...

А. ПАУЛАВА

НАРОДНЫЯ МАЙСТРЫ БЕЛАРУСІ

Кацярына Гаўрылаўна Арцёменка.

Квяцістыя тканья по-сцілкі, ручнікі, абрусы... Вышываныя сукенкі, блузікі, паясы... Элегантныя сумачкі з саломы, бяросты, лазы, ганчарныя цацкі... Прыгожыя, арыгінальныя вырабы народных майстроў былі паказаны на рэспубліканскай выстаўцы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, якая адбылася гэтай вясной у Мінску, у Палацы культуры прафсаюзаў.

Хто ж пераможцы выстаўкі-конкурсу? Першая прэмія прысуджана Ганне Новік з вёскі Моталь Брэсцкай вобласці. Яна навучылася ткацкаму майстэрству ад сваёй маці. У гэтай вёсцы ўсе жанчыны ўмеюць ткаць прыгожыя лянныя

ручнікі, абрусы, сурвэты. Калектыў мотальскіх ткачых: Вольга Маліч, Ганна Шыкалай, Ганна Данілевіч — таксама адзначаны першай прэміяй.

Другую прэмію заваявалі: калектыў ткачых Пінска Ганна Ласіцкая, Вольга Сідарук, Вера Станкевіч, Марыя Данілюк, а таксама жыхарка горада Чачэрска Еўдакія Барысаўна Дзмітракова і яе дачка Ніна. Трэцяй прэміяй ўзнагароджана Зоя Ігнатаўна Міхалап з вёскі Дзмітрыеўка Магілёўскай вобласці — таксама ткачыха. Заахвочвальныя прэміі ўручаны ткачыхам Гродзенскай вобласці Леанардзе Грабавіцкай і Марыі Лянцэвіч.

Адзначаны прэміямі Таццяна Доўгер — за роспіс куфраў, Святлана Салейчук і Лідзія Пралоўская з вёскі Огава (Брэсцкая вобласць) — за вырабы з бяросты, Ганна Марачова — за захаванне народных традыцый у ганчарных цацках, Вера Дзехцярэнка — за інкрустацыю каляровай саломкай, Марыя Івашнева (г. Гомель) — за вышываныя ручнікі.

Творчасць беларускіх жанчын атрымала высокую ацэнку на Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве. Дыпламы ВЦСПС і прэміі Выстаўкі былі ўручаны Веры Гаўрылюк (г. Брэст) за плеценыя вырабы, Кацярыне Арцёменка (г. Магі-

лёў) і мінскай школьніцы Лене Лось.

Група работніц саўгаса «Дружба» Гомельскай вобласці (вёска Няглюбка) Аўдоцця Барсукова, Ефрасіння Суглоб, Ганна Каўтунова, Анастасія Каўтунова, Таццяна Дзяронак, Марыя Прыходзька таксама ўзнагароджаны Усесаюзнай прэміяй за захаванне традыцыйнага майстэрства і развіццё яго ў нашы дні. Тканья ручнікі гэтых майстроў вызначаліся сваім характарам, узорам, колерам.

А. КРАСІЧКАВА,
ст. метадыст Рэспубліканскага дома мастацкай самадзейнасці Белсаўпрофа.

СЫН

Аляксандра ЧАРНЯЎСКАЯ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

— Дзеці! Дыханне глыбей. Тры-чатыры! Ромачка! Ты нават не чуеш, калі цябе клічуць. Раўней спінку, калі стаіш на насках. Цягніся ўверх! Удых—выдых, удых—выдых. Ромачка, ты няўважлівы...

Белавалосы тоненькі Ромачка кінуўся даганяць групу. Крышку пройдзе разам з усімі, потым зноў задумаецца пра нешта сваё. Цікава, пра што ён думае? А вочы якія празрыстыя! Недзе я ўжо іх бачыла, толькі вось дзе? Імя рэдкае, але з ім у мяне таксама нешта звязана: Раман, Ромачка, Рамонак. Як поле, як луг... Успомніла! Так хацела назваць свайго сына Каця. Гэта было дзесяць гадоў назад, у радзільным доме, у аддзяленні паталогіі.

...Дзве жанчыны ў маленькай двухкожнай палатцы працягвалі размову, не звяртаючы на мяне ўвагі.

— Я назаву яго Раманам. Разумееш, Ромачка, Рамонак... Прыгожа, праўда? Як поле, як луг. А Коля як узрадуецца! Яму ж крыўдна: ва ўсіх ёсць, а ў яго няма. Гэта ж трэба, столькі гадоў баялася радзіцы! Урачы ўсё палохалі: нельга табе ды нельга. Я і сама разумею, дзякуй богу, трынаццаць гадоў медсястрой працую. Але ты ж бачыш, пакуль што сэрца спраўляецца. Цяпер я чамусьці ўпэўнена, што ўсё абдызецца. Праўда, доктар?

Я яшчэ не доктар, я буду доктарам толькі праз два гады. Але гэта зусім не важна. Мне вельмі хочацца, каб з Кацяй усё было добра, і я ківаю галавой. Мы ўсе за яе хвалюемся. Такая яна маленькая, кволая, і ў яе вельмі хворае сэрца.

А Каця не бачыць ужо ні мяне, ні смуглявую вясёлую Ліду, суседку па палатцы. Яна думае пра нешта сваё, летуценна ўсміхаецца, заплетаючы доўгую светлую касу, і вочы ў яе зусім празрыстыя. Цяпер гаворыць ужо Ліда:

— Прыедзе па цябе твой Коля на таксі, з кветкамі, а дома ўжо сваякруха не адну бутэльку «маскоўскай» прыхавала. Сваякоў, лічы, паў-Мінска, усіх збярэ. Так што нянек у твайго Рамана шмат будзе.

— Ды не, Ліда. Я яго нікому не даверу. А святкаваць няхай прыходзяць, радасць і сапраўды вялікая. А ўжо Коля чакае—не дачакаецца сына.

— Ты ўсё сын ды сын. А раптам—дачка?

— Не, Ліда, мне сын патрэбен. Коля сына хоча. Прызнаюся табе, не ўсё ў нас добра. А тады, можа, і жыццё інакш пойдзе. Сваякруха ўсё гудзе ды гудзе яму: «Што ты за бабу сабе знайшоў, хворую, ні на што не здатную». І мне яе папрокі слухаць цяжка, а больш за ўсё Колю шкада. Выпіваць пачаў, дома менш бывае. Ды і што яму дома каля мяне сядзець? Ён хлопец здаровы, прыгожы. А я дзвесце метраў прайсці не магу, задыхаюся.

— Ведаеш што, Кацярына! Ужо занадта носішся ты са сваім Колям! Здаровы, прыгожы... А сябе навошта так нізка ставіць? Чым ты горшая за яго? У якой дзеўкі цяпер такую касу знойдзеш, як у цябе?.. І вочы, як валожкі—сінія... А што сэрца ў цябе хворае, дык кашулі ж ты мужу ўсё роўна мыеш і абед гатуеш... Дзіця яму, бач, захацелася. А ён хоць дзякуй табе скажа за гэта дзіця? Ён хоць разумее, як табе гэтае дзіця дастаецца?

— Ды не, Ліда, ты Колю не ведаеш. Ён добры. Хіба ён вінаваты, што сына хоча? «Не будзе, кажа, сына—пайду ад цябе». А як мне самой без яго?

— Ды хопіць табе заступацца за яго. Ніхто твайго Колю не чапае. Вось народзіцца ў цябе хлопец, а ў мяне дачка, пажэнім іх потым, свацямі будзем. Тады я твайму Міколу мазгі на месца і пастаўлю. Я вось таксама надумалася пад старасць. Мала мне двух хлопцаў, дачку захацелася. Але ў мяне мужык правільны. Дачку дык дачку. Надакучыла мне хлопцам штаны латаць ды кеды купляць. Толькі на вуліцу выпусціш, праз гадзіну ўжо штаны падралі, самі мурзатыя, нібы век не мыліся. А дзяўчынцы банцік завяжаш, спаднічку, стужачкі ўсякія. І на людзях паказацца прыемна, ды і падрасце—у хаце памочніца будзе. Так што глядзі, Кацярына, каб добры жаніх маёй Танечцы быў.

Праз два дні Кацю глядзеў прафесар-тэрапеўт.

— Ну што, мужная мая Кацюша! Ты ўжо таксама ня мала год працуеш у медыцыне. Праўда, на пару дзесяткаў менш за мяне, таму прафесарам я цябе не назаву. Давай мы з табой параімся, Кацюша... Шмат я пра цябе думаю і вырашыў прапанаваць табе аперацыю. Як ты думаеш, Кацюша?

Каця заплакала.

— Ну, ну...—пагладзіў яе, як маленькую, па галаве прафесар.

— Вы не падумайце, Іван Андрэевіч, што я аперацыі

баюся... Толькі каб з дзіцем нічога не здарылася. Яму і так, напэўна, з-за майго сэрца кіслароду не хапае. А тут яшчэ і наркоз... Я, Іван Андрэевіч, з мужам параюся, ён мяне зараз чакае.

— Давай яго ў ардынатарскую, я сам з ім пагутару. А ты пагуляй.

У ардынатарскую ўвайшоў высокі мужчына гадоў пад трыццаць. У кароткім халаце ён адчуваў сябе няёмка і ўсё церабіў чуб, нібыта імкнуўся знайсці заняткаў рукам.

— Я запрасіў вас для таго, — пачаў стары прафесар, — каб расказаць пра тую сітуацыю, у якую вы з Кацяй, я б сказаў, крыху неабдуманна трапілі. Жаданне мець дзіця — цудоўнае пачуццё, я не магу асуджаць вас, я вас разумею. На жаль, у дадзеным выпадку гэтае жаданне цесна звязана з іншым бокам праблемы — з Каціным жыццём.

Іван Андрэевіч змоўк, відавочна чакаючы рэакцыі на свае словы. Але рука па-ранейшаму церабіла чуб, а вочы глядзелі ў падлогу.

— Не буду ўтойваць ад вас, што калі вырашаецца пытанне жыцця маці або дзіцяці, мы лічым, што ў першую чаргу павінна быць выратавана маці. Вось чаму я прапавую аперацыю. Так больш шансаў, што для Каці ўсё скончыцца добра.

— А як жа сын? — вочы з цяжкасцю адарваліся ад падлогі і, не дайшоўшы да твару прафесара, спыніліся недзе на галыштуку.

— За дзіця паручыцца не магу. Сямімесячнае дзіця, якое, апроча ўсяго, развіваецца ва ўмовах кіслароднага галадання, можа аказацца і нежыццяздольным. Пры нармальным родах у дзіцяці было б больш шансаў. Але што будзе з Кацяй... Сэрца з кожным днём слабее. Мікалай Іванавіч, я разумею, вам цяжка. Ідзіце дадому, падумаіце, а дні праз два прыходзьце да мяне.

Вочы панура глядзелі ў акно, голас быў манатонны і невыразны:

— Я хачу сына.

Я бачыла, як застыў у напружанні наш стараста Толька Шпанько, які сядзеў перада мною. Прафесар моўчкі развёў рукамі.

Назаўтра Каця катэгарычна адмовілася ад аперацыі.

Прайшло два месяцы. Каця рабілася ўсё больш сумнай. Цэлымі днямі сядзела яна на ложку, заплятаючы і распускаючы свае русыя валасы. Крыху павесялела яна, калі зноў паступіла Ліда, каб яшчэ раз падлячыцца перад родамі. Гаваркая, энергічная, наляцела яна на Кацю, закідала пытаннямі:

— Ну што, Кацярына, як мой зяць? Ты мне глядзі, каб усё было ў парадку. Мікола твой ходзіць? А сама чаму такая зялёная? Хоць на балкон выходзіш ці так і сядзіш, як мыш пад венам? Ну, нічога, я за цябе вазьмуся. Кажы, колькі памідораў сёння з'ела?

Раніцой у Каці пачаліся схваткі. Мы моўчкі туляліся па калідоры, не маючы мажлівасці хоць чым-небудзь ёй памагчы. Трывожна паглядалі на яе пацямнелыя ад болю вочы, прыпухлыя, пакусаныя вусны. Ліда са спалоханым тварам хадзіла за намі следам, час ад часу хапаючы за рукаў халата Тольку з адным і тым жа пытаннем:

— Ну, што там?

Пакуль усё ішло нядрэнна. Сэрца, падмацаванае лярствамі, спраўлялася з нагрукі, і, калі боль праходзіў, Каця ўсё прасіла:

— Вы скажыце мужу, што ўсё ў парадку.

У дзве гадзіны дня двухметровы Толька трымаў у руках маленечкага Кацінага хлопчыка, з замілаваннем падміргваючы яму, цмокаючы вуснамі і шчоўкаючы пальцамі ў яго перад носікам. Ліда, якая прарвалася праз усе сястрынскія кардоны, крычала з дзвярэй радзільнай залы:

— Малайчына, Каця! Вось гэта зяць! Нам з Таняй іншага не трэба. Толькі нешта крычыць ён вельмі ціха. Ну, нічога, у мяне навучыцца.

Хлопчык быў вельмі маленькі, кволы, але гэта быў Кацін сын, і нам, студэнтам, здавалася, што гэта самае прыгожае немаўлятка з усіх, бачаных намі ў радзільным доме. Каця з горадасцю глядзела на сына:

— Вось і справіліся мы з табою, Ромачка. А тата наш ужо будзе рады без памяці.

Праз гадзіну Каця раптам папрасіла, каб яе прыўзнялі вышэй. Твар зрабіўся жоўты, пад вачыма ляглі зеленаватыя цені. Сэрца збілася з рытму і калацілася аб тоненькія рэбры. Замільгалі шпрыцы, кіслародныя падушкі. Задыхаючыся, бег праз двор стары прафесар. Ён увайшоў у тую мінуту, калі ўрач закрываў Каціны вочы, што сталі

страшнымі ў сваёй шкляной нерухомаści. І, нібы для таго, каб пацвердзіць, што перад намі яна, Каця, так непазнавальна змененая смерцю, цяжка саслізнула з ложка яшчэ жывая і бліскучая доўгая светлая каса. А ў кантэйнеры пад лямпай ляжаў маленькі чалавечак, якому Каця дала імя Раман.

Нас было дзесяць студэнтаў, дзесяць маладых душ, што ўпершыню так блізка сутыкнуліся са смерцю, упершыню ўбачылі, якія непадзельныя радасць і боль, жыццё і смерць чалавека. Мы яшчэ не навучыліся таіць свае пачуцці і, мабыць, таму, не згаворваючыся, усе кінуліся ў вестыбюль. Толька Шпанько, высочны стараста наш, падляцеў да Кацінага мужа і моўчкі трос яго за штрыфелі пінжака. Загаварыў, заікаючыся ад злосці, толькі тады, калі мы схапілі яго за рукі.

— Сына ты хацеў? Дык вось, ёсць у цябе сын, гадуў яго цяпер. Ды каб добра гадаваў, чуеш? Каця ж для цябе яго нарадзіла, ты ж патрабаваў.

Лёгка рассунуўшы нас магутнымі грудзямі, у цэнтр праціснулася шарападобная цётка з чырвонымі шчокамі, што выпіралі з-пад квяцістай хусткі. Мабыць, адчуўшы ў Тольку галоўнага ворага, яна залемантавала, размахваючы рукамі:

— Ці ж гэта жыццё, калі ў хаце дзіцяці няма?

Потым зашаптала, выціраючы шчокі канцом хусткі:

— Не думалі мы, што так здарыцца. Думалі, будзе дзіця, і Каці — радасць, і нам веселей. А вунь што атрымалася: няма цяпер Каценькі, унучак адзін застаўся. Сама буду гадаваць, колькі сіл маіх хопіць...

І раптам загаласіла, а Мікалай глядзеў на нас, змрочна панурыўшыся. Потым ціха сказаў Тольку Шпанько:

— Ты, доктар, у маё жыццё не лезь. Твая справа была Кацярыну ратаваць, астатняе цябе не датычыць. У астатнім мы з ёй самі разабраліся. Ясна? А сына выгаду, гэта не твой клопат.

— Гадуў... — Толька павярнуўся і пайшоў. Мы папляліся следам. Праз некалькі дзён нас перавялі ў іншую клініку, і больш у гэтым раддome мне бываць не даводзілася.

І вось цяпер, праз дзесяць год, стаяў перада мною тоненькі белагаловы хлопчык, падобны на Кацю.

— Ромачка, ты з кім сюды прыйшоў, з татам ці з бабуляй?

— З мамай.

— А дзе ж яна?

— У калідоры, маё паліто трымае.

Каля фізкультурнай залы сядзела жанчына і трымала на каленях дзіцячае паліто і пушыстую шапку-вушанку. Яна падняла галаву і зірнула на мяне чорнымі вясёлымі вачыма. І я пазнала яе: гэта была Ліда Гіляева, крыху пастарэлая, папайнелая, але па-ранейшаму шумная і энергічная.

— Ліда, дык гэта вы — Ромачкава мама? Вы мяне, мабыць, не памятаеце?

— Чаму ж не? Я вас даўно пазнала, калі яшчэ Ромачку першы раз на фізкультуру прывяла.

— Ліда, і даўно ён у вас?

— Калі Каця памерла, яе Мікалай яшчэ некалькі разоў прыходзіў, усё прасіў, каб хлопчыка ў раддome патрымалі — бабка захварэла. Так яна ўжо і не ўстала, праз год памерла. А Мікалай запіў. Хацеў Ромачку ў дом дзіцяці аддаць, пакуль падрасце... А і праўда, ну што ён з такім малым рабіў?.. А мяне пасля родаў у бальніцы яшчэ каля месяца трымалі. Таня хварэла. Дык я падыду да дзіцячай палаты і ў шчылінку гляджу. Усіх дзяцей да матак возяць, а гэты, бедненькі, ляжыць адзін, ды бутэлекка з малаком на падушцы. Хоць малако грудное, ды не з мацярынскіх грудзей. Уся душа ў мяне за яго і за Кацю збалела. Прышоў час выпісвацца. Мужык мой узрадаваўся, пытае, калі па нас прыйсці. І самому аднаму надакучыла, і хлопцы засумавалі. Хачу яму пра Ромачку сказаць, ды баюся. І праўда ж — сваіх трое, грошай не багата. Нарэшце, наважылася: «Ты як хочаш, а я без Кацінага хлопчыка адсюль не пайду». Памаўчаў ён, а потым кажа: «Заўтра другую коўдру куплю. Дзе трое, там і чацвёрта. Выгадуюцца!»

І нічога, гадуецца. Таня без Ромачкі гадзіны пражыць не можа, туляецца па двары, месца сабе не знаходзіць. Так і растуць...

«Рабочы чалавек».

«Пяшчота».

«Летуценніцы».

СПЫНІСЯ, ІМГНЕННЕ...

Фота Ул. Вяхоткі, Е. Коктыша, А. Ер-
зякова, В. Брадзіхіна, А. Зуталь-
мана, А. Дзітлава, М. Моніча.

«Цішыня».

«Вяселле».

«Музыка».

«Мантажніца».

«Двое».

«ЗНЯТЫ З УЛІКУ...»

— Прймайце падарожнікаў!— весела крыкнуў з парога міліцыянер, прапускаючы ў пакой трох хлопчукоў.

Маргарыта Мікалаеўна Грыгор'ева ўзняла галаву і ўжо гатова была нахмурыцца: чаго так весела сержанту ў дзіцячым пакоі міліцыі? Але, зірнуўшы на хлопчыкаў, сама ледзь стрымала ўсмешку: мурзатыя, запыланыя, абадраныя, яны нагадвалі надзьмутых вераб'ёў.

— Сядайце,— паказала Грыгор'ева на крэслы, якія стаялі ля сцяны, і пачала гартаць паперы, каб даць хлопчыкам асвойтацца. Але на гэта не спатрэбілася шмат часу, бо ўсе трое былі даўнія наведвальнікі дзіцячага пакоя Цэнтральнага райаддзела міліцыі Мінска і адчувалі сябе тут даволі ўпэўнена.

— Зноў ты тут, Саша?— звярнулася Маргарыта Мікалаеўна да бялявага падлетка,— колькі разоў мы з табою гаварылі?

Саша зірнуў у бок і нехаця прамямліў:

— Памятаю.

Здавалася, справы ў Сашы ідуць на лад. І вось зноў ўцёк з дому, два тыдні бадзяўся немаведама дзе, начаваў у падвалах.

Раней, атрымаўшы ў школе тлустую «двойку» і грозны запіс у дзённіку з патрабаваннем, «каб зараз жа бацькі прыйшлі ў школу», Сашка кідаў партфель, здабываў або проста краў грошы і прадукты ды ўцякаў далей ад дому: п'яны бацька бязлітасна біў яго за кожную «двойку».

З Сашкавым бацькам давалася гутарыць не менш, чым з самім хлопчыкам, цяжкім тлумачыць яму, што папругай сына не выхаваш. Аднойчы ён сказаў: «Хопіць мяне цягаць у міліцыю, я ўсё зразумеў». І сапраўды— піць менш пачаў і сына не б'е.

— Што, за кампанію з дому ўцёк?— спытала Маргарыта Мікалаеўна, звяртаючыся да Сашы, і зірнула на яго суседа Жэньку, завадатара ўсёй кампаніі. Той сядзеў насуплены і разглядаў сцены. На першы погляд здавалася, што Жэньку грызе раскайванне, але Грыгор'ева ведала, гэта не так. Яму проста надакучыла сядзець тут, да «натацый» ён даўно прывык, і зараз яго думкі луналі дзесьці далёка.

Маргарыта Мікалаеўна ўжо шмат ра-

зоў гутарыла з ім, але ў глыбіні душы прызнавалася сама сабе, што так і не зразумела да канца ягоны характар. Калі некалькі гадоў назад, пасля першага «знаёмства» з Жэнькам, яна запаўняла картку ўліку, то, дайшоўшы да графы: «Індывідуальныя асаблівасці непаўналетняга», адклала ручку і задумалася. І не знайшла нічога лепшага, як напісаць: «Схільны да свавольства і іншых дрэнных учынкаў», хоць адчувала ўжо тады, што не толькі свавольнасць штурхае яго на дрэнныя ўчынкі. Часам ёй здавалася, што Жэнька проста лены, таму што вучыцца не вельмі любіў, бацькам не дапамагаў. Да яго прымацоўвалі курсантаў школы міліцыі і студэнтаў педінстытута, тыя спрабавалі хоць чым-небудзь зацікавіць Жэньку, адцягнуць ад бязладнага жыцця.

Нечым падобны быў на Жэньку і яго сусед Пецька. Але ўсё ж, думаючы пра асаблівасці яго характару, Маргарыта Мікалаеўна рашуча пісала адно: «лены». Пецька выхоўваўся гультаям, і ўсё яго няшчасці ад гэтага ішлі.

— Адвядзіце іх дадому,— сказала Маргарыта Мікалаеўна міліцыянеру,— няхай у парадак сябе прывядуць, потым пагутарым. І прасачыце...— яна перапыніла фразу і паглядзела на міліцыянера. Той кінуў. Ён ведаў, што яму трэба ўгаварыць бацькоў, каб мякчэй сустрэлі вінаватых.

— Пайшлі, арлы,— звярнуўся ён да кампаніі, і Маргарыта Мікалаеўна асталася адна.

Яна на хвіліну задумалася, потым выняла ўліковыя карткі гэтых хлопцаў і пачала ўпісваць іхнія чарговыя грахі. З-пад пяра беглі сухія радкі фактаў... Яна ведала, што бацькі часам пры ўсім сваім жаданні проста не ўмеюць выхоўваць сваіх дзяцей, нічым не могуць напоўніць іх жыццё. У школе, бывае, замест таго, каб звярнуць увагу на такія сем'і, дапамагчы,— глядзяць на іх скрозь пальцы, і падлеткі прадастаўлены самім сабе. Тады камусьці трэба запоўніць прабелы сям'і і школы, не дапусціць, каб падлетак пайшоў па няправільнай дарозе. Тут пачынаецца яе работа...

Маргарыта Мікалаеўна напавіла валасы, позірк яе ўпаў на ўліковую картку Сашкі. Яна ўспомніла яго мурзаты твар, усміхнулася і падумала, што ўсё ж калі-небудзь яна напіша на ёй: «Зняты з уліку, як выпраўлены».

Ю. ВАСІЛЬЕЎ

ТРЭБА ПАРАІЦЦА

Дзверы кабінета з шылдачкай «Партком» амаль не зачыняюцца. Прыходзяць людзі з прапановамі і па парадку, са скаргамі і з просьбамі.

...Жанчына зайшла ціха. Ала Іосіфаўна ўжо даўно яе ведае, хаця ў саўгасе працуюць сотні рабочых.

— Што здарылася, Ніна Васільеўна?— спыталася яна і ветліва запрасіла сесці.

— Ды як вам сказаць... Хачу параіцца. Самой не давалася вучыцца, а дачка хай вучыцца. Куды ёй пайсці?..

Ала Іосіфаўна глядзіць на жанчыну і ўспамінае сваю маці.

...Дзяўчынкай-школьніцай не раз прыбегала Ала на ферму, памагала даць кароў, раскладваць кармы. Яе маці таксама хацела, каб яна

вучылася. І бацька марыў, каб дачка падмяніла яго, калі вывучыцца: стане старшынёй калгаса, як ён. Але бацьку не давалася нават у школу адправіць сваю Алку. Ён загінуў на вайне... Маці, Паліна Фамінічна, выканалася просьбу мужа. Ала скончыла ветэрынарны інстытут і вярнулася ў родны саўгас «Сялюты» заатэхнікам.

Не раз яна сустракалася на ферме з Нінай Васільеўнай Раманавай, бачыла, з якой стараннасцю дапамагае ёй дачка— таксама Ала.

— Ведаю я вашу Алку,— гаворыць Галёнава сваёй наведвальніцы.— Кемлівая дзяўчына.

— Сёння ў яе сто задум, а што выбраць?

— Вучыцца ёй трэба. Свае спецыялісты нам патрэбны. Няхай паступае ў ветэрынарыю. Павесялелая жанчына асцярожна зачыняе за сабою дзверы.

Ледзь чутны кароткі стук— і ў пакой уваходзіць новая наведвальніца...

Н. ЛЯДЭНКА

Віцебскі раён.

РАСТАПТАНАЕ

ШЧАСЦЕ

ДЖУАН

У рускім клубе Джорджтаўнскага ўніверсітэта ў Вашынгтоне было шумна. Невялікае памяшканне спрэс запоўнілі студэнты, якія прыйшлі на сустрэчу з савецкімі журналістамі. За чаем, якім нас частавалі з сапраўднага рускага самавара, завязваліся знаёмствы, ішлі гарачыя спрэчкі.

З падносам, на якім ляжалі тонкія лустачкі хатняга пірага, спецыяльна спечанага з выпадку вечара, да мяне падышла дзяўчына гадоў дваццаці. Яе вялікія сумныя вочы на смуглявым твары, здаецца, жылі асобна ад стандартнай усмешкі, якая застыла на вуснах.

Мне доўга не ўдавалася разгаварыцца з Джуан, так звалі дзяўчыну. І толькі к канцу вечара, калі апусцеў велізарны самавар, яна тое-сёе расказала пра сябе. Джуан вырасла ў небагатай фермерскай сям'і. Бацькі не маглі нарадавацца з сваёй адзінай дачкі і спадзяваліся, што яна хутка выйдзе замуж і падорыць ім унукаў. Але Джуан захацела вучыцца. Тут, ва ўніверсітэце, яна пазнаёмілася з Білам. Ён, хоць нічым асабліва не вылучаўся сярод сваіх ровеснікаў, здаваўся ёй самым сімпатычным хлопцам.

— Біл таксама хацеў стаць аграномам...

— Чаму «хацеў», Джуан? Што з ім здарылася?

— Вайна,— коротка адказала Джуан. Усмешка скрывіла яе губы.— Абараняў амерыканскую свабоду ў Паўднёвым В'етнаме...

Летам у час канікулаў Білу ўручылі ваенную пошлу. Ён нават не паспеў развітацца з Джуан. Яна атрымала ад яго толькі адно пісьмо, у якім Біл паведамляў пра сваё знаходжанне ў краіне, дзе шмат бапот, непраходных джунгляў і грабных партызанскіх куль. А неўзабаве яна даведалася, што адна з гэтых куль дагнала «абаронцу свабоды». І рухнулі мары Джуан аб шчасці з каханым чалавекам.

Усё большая колькасць простых амерыканцаў пачынае разумець, у якую гібельную багнуну можа завесці іх ваенная авантура імперыялістаў у Паўднёвым В'етнаме. У многіх га-

радах адбываюцца мітынгі і дэманстрацыі пратэсту, у якіх прымае ўдзел перш за ўсё моладзь.

Каля 200 студэнтаў Нью-Йоркскага каледжа аб'явілі трохдзённую галадоўку ў знак пратэсту супраць гэтай бруднай вайны. Дэвід Мілер і яго сябры спалілі свае ваенна-ўліковыя карткі, а 22-гадовы Роджар Лапорт і малады квакер Мюрысан, абліўшы сябе бензінам, ператварыліся ў жывыя палаючыя факелы. Ім вельмі хацелася жыць, але яны прынеслі сябе ў ахвяру, каб праклясці крывавае маньякаў з Пентагона.

Ля будынка прадстаўніцтва ЗША пры ААН адбылася шматлікая студэнцкая дэманстрацыя. Такія ж дэманстрацыі былі ў гарадах Пала-Альта (штат Каліфорнія), у Новым Арлеане (штат Луізіяна), у Філадэльфіі і Сан-Францыска.

Арганізацыя «Жанчыны, змагаюцца за мір!» звярнулася з заклікам да ўсіх амерыканскіх жанчын: «Не прымушайце нашых сыноў забіваць жанчын і дзяцей, адзіная віна якіх заключаецца ў тым, што яны жывуць у краіне, якая раздзіраецца грамадзянскай вайной. Не патрабуйце, каб нашы сыны нішчылі малую краіну, якая нічым не пагражае бяспецы Злучаных Штатаў».

Аднак... мы бачылі і такіх людзей, якія не скрывалі, што радуецца з далейшага пашырэння вайны ў Паўднёвым В'етнаме і варварскіх бамбардзіровак Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам.

Гэтых людзей мы сустрэлі на нью-йоркскай біржы. Самаздаволеныя бізнесмены-біржавікі, пазіраючы на тэлетапную стужку з лічбамі курсаў акцый кампаній, якія вырабляюць самалёты і рознае ўзбраенне, ра-

дасна паціралі рукі ад прадчування новых вялізных барышоў. Сто буйнейшых амерыканскіх кампаній адхапілі добры куш: амаль тры чвэрці ўсіх заказаў Пентагона. Фабрыканы смерці — «Локхід эйркрафт карпарэйшн», «Джэнерал мотарс», «Боінг эйрплэйн», «Джэнерал дайнэмікс карпарэйшн» і іншыя — дзеля звышпрыбыткаў гатовы ў кожны момант ахвяраваць не толькі адным бі-

лам, але і сотнямі тысяч яго аднагодкаў.

Нездарма ваеннае ведамства ЗША заказала нядаўна ў Японіі 400 тысяч нейлонавых мяшкоў-дамавін. Відаць, у Пентагоне сур'ёзна рыхтуюцца да таго, каб растаптаць шчасце чатырохсот тысяч Джуан, прынесці гора і слёзы ў чатырыста тысяч амерыканскіх сем'яў.

А. ФЯДОТАУ

КАТАРЫНА

Аленцежу — адна з паўднёвых правінцый Партугаліі. Тут сеюць пшаніцу і рыс. А на раўнінах расце коркавы дуб, яго кара — асноўны прадукт партугальскага экспарту.

Аленцежу належыць буйным памешчыкам — латыфундыстам: іх маёнткі складаюць толькі 5,4 працэнта гаспадарак, але займаюць $\frac{3}{4}$ ўсёй зямлі, якая апрацоўваецца.

Тут, у вёсцы Балеяза, у сям'і сельскага батрака, нарадзілася Катарына Эўфемія. Мужам яе стаў сельскі батрак, ды і сама яна, колькі сябе памятала, была батрачкай.

Сваёй зямлі ў батракоў, як вядома, няма. За грашовую плату, ды і то калі пашанцуе, яны наймаюцца на сезонную работу.

У маі 1954 года працаўнікі Балеяза пачалі забастоўку, патрабуючы павышэння заробтанай платы. Мясцовы памешчык наняў батракоў з суседняй вёскі. Даведаўшыся пра гэта, батракі Балеяза пайшлі ў поле — пераканаць суседзяў, каб не працавалі на памешчыка. Штрыхбрэхерамі тыя не зрабіліся. Але памешчыка нехта

папярэдзіў, і ён выклікаў гвардзейцаў.

— Зараз жа пачынайце працаваць! — закрычаў лейтэнант Каражола, звяртаючыся да батракоў.

— Не будзем! Нашы дзеці хочуць есці! Страляйце, калі хочаце, у бяззбройных!

Лейтэнант абводзіць вачыма натоўп. Наперадзе стаіць жанчына гадоў дваццаці пяці, цяжарная, яна прыціскае да грудзей дзіця.

— А табе што тут трэба?

— Мае дзеці хочуць есці, — адказвае Катарына. — І я таксама. Нам патрэбен хлеб — ім і мне.

З пісталетам у руцэ лейтэнант Каражола наступае на натоўп. Падышоўшы да Катарыны, ён вырывае ў яе дзіця, кідае яго ўбок і страляе ва ўпор. Абліваючыся крывёю, Катарына падае на зямлю. Вакол гвардзейцаў шчыльна сціскаецца людское кола. Тады яны кідаюць цэла Катарыны ў грузавік і хутка ад'язджаюць.

Але жыхары Балеяза не пакінулі сваю Катарыну. Усёй вёскай накіроўваюцца яны ў горад. Ніколі Бежа не бачыў та-

кой магутнай дэманстрацыі. Натоўп батракоў, да якога далучыліся гарадскія рабочыя і служачыя, імкнецца ў бальніцу, куды адвезлі мёртвую Катарыну.

Мінула нямала гадзін, перш чым жыхары Балеяза, якіх праследавалі ўзброеныя паліцэйскія, пакінулі горад. Але Катарыну яны не забылі. На галяўнай плошчы Балеяза з'явілася таблічка: «Плошча Катарыны Эўфеміі». Таблічку сарвалі, замест яе з'явілася новая, потым яшчэ адна, і яшчэ — і так некалькі тыдняў запар. А ў памяці народа плошча назаўсёды засталася плошчай Катарыны Эўфеміі.

Катарына была камуністка. І яе забойца, як відаць, здагадаўся пра гэта. Камуніста заўсёды пазнаеш па цвёрдасці, мужнасці, адданасці справе народа. Гэтыя якасці і паставілі Катарыну на чале аднавяскоўцаў, дзеля якіх яна загінула. У памяці нашага народа яна вечна будзе жыць як сімвал усяго лепшага, што ёсць у чалавеку. Яе малявалі мастакі, паэты прысвячалі ёй свае вершы.

У зялёнай градзе фіялетавага ўсходаў

Ішла Катарына.

У зялёнай градзе фіялетавай руні

Агнём палымнее чырвоны мак.

У фіялетавай градзе чорныя ўсходы.

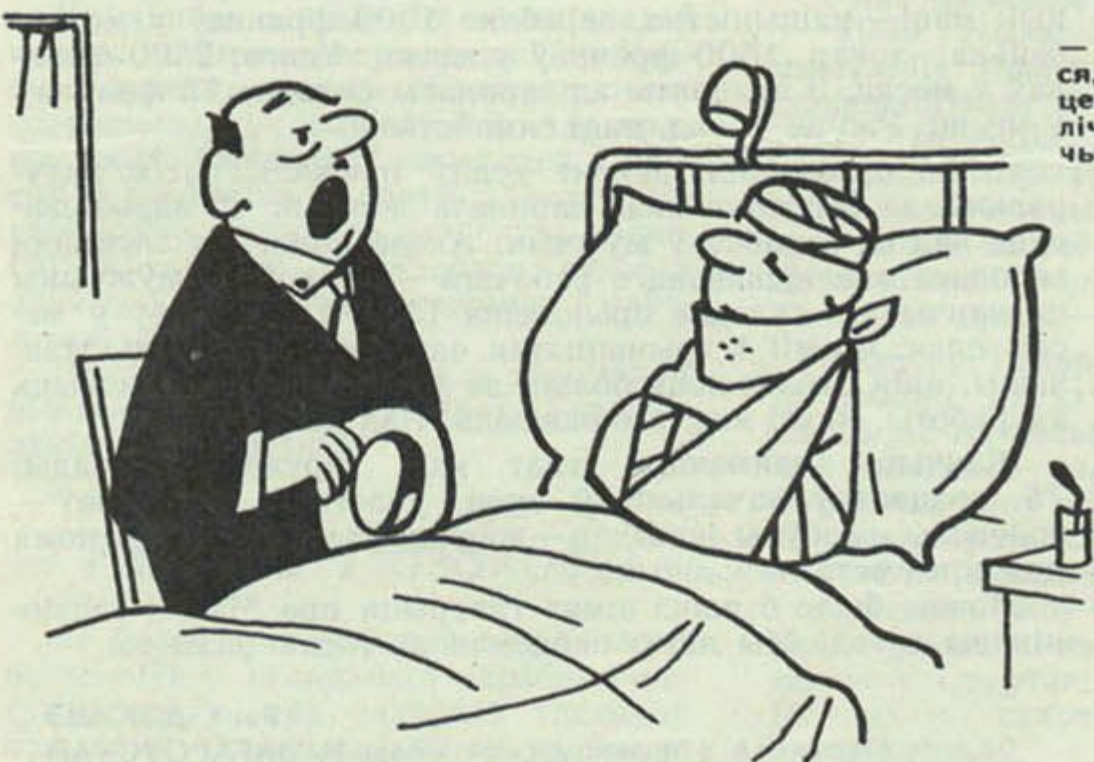
Ты помніш, ты помніш пра ўсё. Чорныя груганы падаюць долу,

У чорную граду чырвоных ўсходаў.

Бедны мак, бедная Катарына! Трыццаць стрэлаў прагрымела ў раўніне.

Трыццаць куль забілі цябе, Цябе, Катарына!..

В. Р., партугальскі камуніст

— Хутчэй папраўляйцеся, дружа мой! Памятайце, што гэтыя дні мы залічым як святочны адпачынак! («Пары-матч», Парыж).

— Прапаную на свята куленепранікальныя камізэлькі з гарантыяй. («Квік», Мюнхен).

ШТО ПРА НАС ПІШУЦЬ

(З часопіса „Францыя — СССР“)

Жанчыны Мінска... Для мяне спачатку гэта былі цудоўныя, велізарныя, колеру лаванды вочы маленькай правадніцы, якая ў цягніку Масква—Мінск прынесла чай у наша купэ, калі мы толькі што перасеклі Бярэзіну.

Я зноў убачыў гэтыя вочы ўвечары таго ж дня ў рэстаране гасцініцы «Юбілейная». Я сядзеў адзін за сталом, а вакол былі пары, групы хлопцаў і дзяўчат, якія прыйшлі ў суботні вечар паабедваць і патанцаваць. У «Юбілейным», як і ва ўсіх рэстаранах СССР, дзе я пабываў дагэтуль, іграе аркестр, і маладыя людзі танцуюць пасля яды або нават паміж двума стравамі.

Я глядзеў на жыхароў Мінска. Я зусім не адчуваў сябе чужым. Усё было, як у кожным дансінгу ва Францыі ў суботні вечар, за выключэннем, магчыма, таго, што тут галыштук не абавязковы, як на многіх бальях у нас. Дзяўчаты апрануты па апошняй модзе, хоць максі-сукенкі яшчэ не прыйшлі на змену міні-спадніцам.

Афіцыянт, які крыху гаварыў па-французску, сказаў, каб я ішоў танцаваць. «Калі вы хочаце танцаваць, не будзьце такі баязлівы», — удакладніў ён.

Сапраўды, я патанцаваў некалькі разоў. Ні разу я не атрымаў адмовы. Як у Парыжы. Мяне нават навучылі выконваць танец нейкага раёна, назву якога я не запаміну. Танец пясчотны, як танга, і імклівы, як чардаш. Мая настаўніца каменціравала фігуры на беларускай мове. Я нічога не разумеў. Але хіба не ўсё роўна? Ці трэба разумець словы, каб навучыцца танцаваць?

Завод ці клініка?

Але жанчыны Мінска—гэта не толькі позірк вачэй, які б ён прыгожы ні быў. З панядзелка я зноў убачыў гэтых жанчын—цяпер на працы.

На Мінскім гадзінніковым заводзе, які вырабляе гадзіннікі «Прамень», 80 працэнтаў персаналу—жанчыны. З 6000 працуючых тут не менш 4800 жанчын.

Я наведваў завод. Першае ўражанне: як быццам я ў бальніцы. Светлыя залы, няма шуму, і ўсюды жанчыны ў белых халатах і шапачках. Перад будынкам лужок, засаджаны дрэвамі. Уваходзім у прасторную светлую залу. Справа—канторкі вахцёраў-жанчын. Злева—наскенныя ўпрыгожанні. Прама—зялёныя расліны ў кадушках у глыбіні—гардэроб, як у тэатры, і лесвіца, якая вядзе ў цэхі.

Другі паверх. Трапляеш спачатку ў велізарную, вельмі светлую залу з крэсламі і сталамі. Гэта зала адпачынку, сюды работніцы прыходзяць адпачыць пасля напружанай працы. Паабпал залы адпачынку знаходзяцца два цэхі, дзе вырабляюцца дэталі гадзіннікаў.

У яслях заўсёды ёсць месца!

Жаночая праца ставіць некаторыя праблемы, шырока вядомыя на заводах Францыі: напрыклад, нявыхад на работу з прычыны мацярынства. У нас гаспадары прадпрыемстваў лічаць, што гэта вельмі замінае вытворчасці.

У Мінску я задаў пытанне пра гэта зацікаўленым асобам. На мяне паглядзелі крыху здзіўлена.

«Вядома, гэта ставіць праблемы, але яны лёгка вырашаюцца. Мацярынства—не раптоўны, непрадбачаны выпадак, зусім не. Калі маладая жанчына збіраецца стаць маці, гэта робіцца вядомым задоўга да тэрміну. Так што можна знайсці ёй замену на канвееры, прычым не толькі

на час водпуску па цяжарнасці—56 дзён да і 56 дзён пасля шчаслівай падзеі. Яна можа ўзяць гадавы водпуск без захавання заробтнай платы, каб поўнаццю аддавацца выхаванню дзіцяці».

На 10 снежня мінулага года, напрыклад, адміністрацыя ведала, што неўзабаве 106 маладых жанчын будуць у водпуску па цяжарнасці і 231—у водпуску без захавання заробтнай платы пасля водпуску па цяжарнасці. Была не толькі забяспечана замена, але і яны ведалі напэўна, што змогуць вярнуцца на сваё месца работы.

Але меркаванні ідуць яшчэ далей. Тут прадугледжваюць і далейшы час, калі маладая маці зноў вернецца на работу. Яшчэ да родаў яна ведае, што праз некалькі месяцаў для яе дзіцяці знойдзецца месца ў яслях, а затым у дзіцячым садзе, калі яно падрасце.

За 75 франкаў у месяц...

Статыстычныя дадзеныя завода, які мае ў асноўным жаночую рабочую сілу, гавораць, што сярэдняя нараджальнасць—30 дзяцей у месяц. Кожны дзень—адно дзіця.

З 1954 года, калі быў заснаваны завод, ужо адкрыты тры ясляў і тры дзіцячыя сады. 21 снежня мінулага года адкрылі чацвёрты комплекс на 280 месцаў—яслі, затым дзіцячы сад. Палавіна месцаў свабодная. Гэтых чатырох комплексаў дастаткова, каб цяперашнія і будучыя маладыя маці не мелі ніякіх праблем з дзецьмі.

Яслі і дзіцячыя сады знаходзяцца непадалёк ад завода. Кватэры работніц, як і школы, тэхнікумы і іншыя навучальныя ўстановы, таксама размешчаны недалёка ад завода, і тут няма транспартнай праблемы, як бывае часта ў нас.

Мяне запэўнялі, што найбольшая адлегласць ад завода да дому складае прыкладна паўгадзіны хады, г. зн. 2—3 кіламетры. Але гэта толькі прыклад. Не рабіце з яго вываду, што ў Мінску няма грамадскага транспарту.

— А цана?—спытаў я, непапраўны жыхар Захаду.—Колькі маладая маці павінна заплаціць, каб аддаць сваё дзіця ў яслі або ў дзіцячы сад?

— Дзесяць рублёў у месяц. Гэта прыблізна 3 працэнты сямейнай зарплаты.

Хутка падлічваю. Уявім сабе сямейную пару ў Францыі: маці—машыністка, зарабляе 1000 франкаў у месяц, бацька—токарь, 1500 франкаў у месяц. Усяго: 2500 франкаў у месяц. З працэнты ад зарплаты складае 75 франкаў у месяц. Рабіце вывад, маці сямействаў!

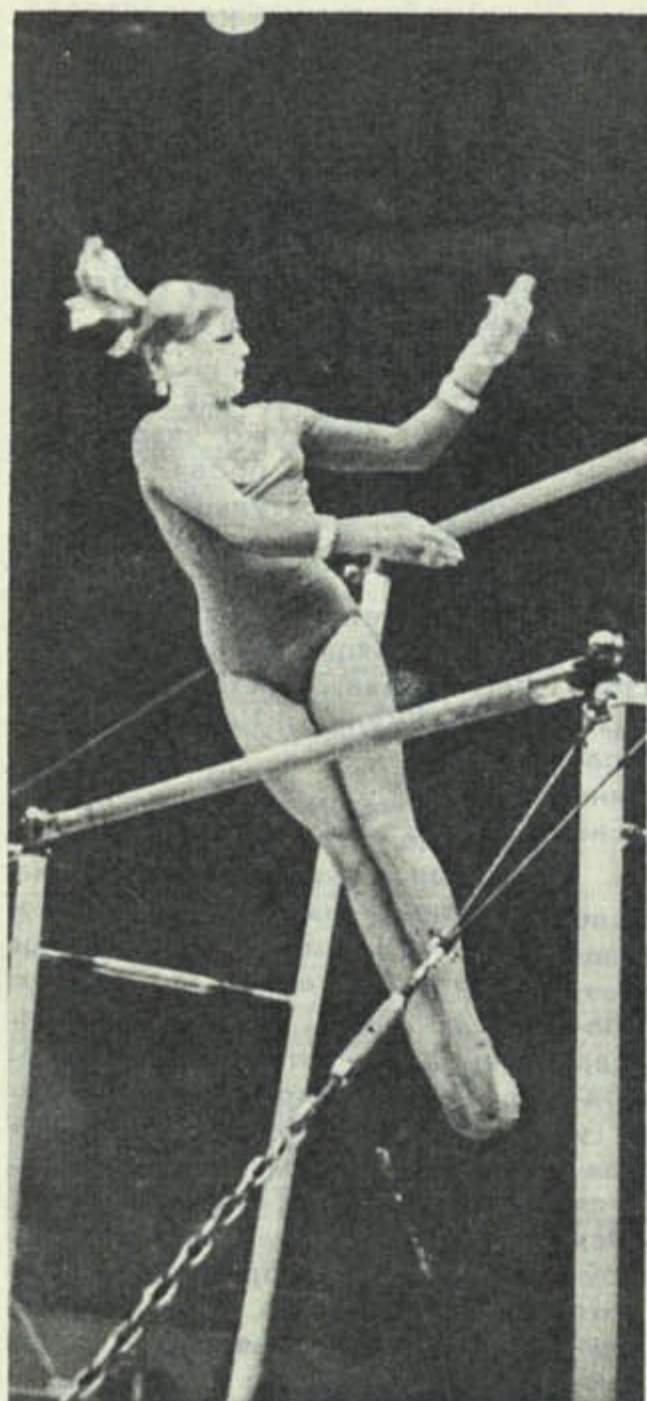
Гэтыя разважанні наконце ясляў прывялі, зусім натуральна, да пытання: якая зарплата жанчын, ці адрозніваецца яна ад заробтку мужчын. Аказваецца, тут сярэдняя зарплата кваліфікаванага рабочага—усё роўна, мужчыны ці жанчыны—складае прыкладна 150—160 рублёў у месяц плюс прэміі і трынаццатая зарплата. Тут ёсць жанчыны, якія зарабляюць больш за мужчын: гэта залежыць ад работы, якую яны выконваюць, і ад вытворчасці.

Жанчыны займаюць шмат якія кіруючыя пасады: 75 працэнтаў начальнікаў змен, участкаў, канвеераў—жанчыны, галоўны інжынер—жанчына, сакратар парткома прадпрыемства—жанчына.

Можна было б яшчэ шмат гаварыць пра Мінскі гадзіннікавы завод. Мы яшчэ вернемся да гэтай размовы.

Рэнэ Дзюшэ

Пераклад з французскай мовы Р. ЗАГАРОЎСКАЙ

Т Р Ы Г Р А Ц Ы

Оля Корбут

Вочы ў яе вялікія, шэрыя. У яе «хляпчуковая» фігура, але выглядае Оля юнай дзяўчынкай.

На адным з апошніх чэмпіянатаў краіны чатырнаццацігадовая Оля Корбут звярнула на сябе ўвагу вопытных спартсменаў і спецыялістаў. Але праз год на спаборніцтвах сарвалася з брусоў. І атрымала нулявую адзнаку. На аэрадроме нікому не дазволіла паднеці яе чамадан, у аўтобусе сядзела адна, у куточку, засяроджаная і маўклівая.

Праз два месяцы яна з трыумфам выйграла некалькі турніраў. Гледачы закідалі яе кветкамі.

Тамара Лазаковіч

Яе ўзлёт нагадваў нейкі цуд: яшчэ не асвоіўшы складанага акрабатычнага арсеналу, яна пакарала гледачоў вольнымі практыкаваннямі, поўнымі

грацыі і агню. «Так, — казалі спецыялісты, — талент. Так, унікаў. Але работы — непачаты край». Ёй трэба было даказаць, што яна ўмее працаваць, а не толькі танцаваць на дыване.

І яна даказала гэта вельмі хутка: у 1966 годзе стала ўладальніцай шматлікіх узнагарод на ўсесаюзных спаборніцтвах, а ў 1970 — чэмпіёнкай свету. Вікенцій Дзмітрыеў, яе трэнер, якога крыху насцярожыў такі бурны спартыўны рост, кажа цяпер, што больш за ўсё баяўся, каб Тамара не зрабілася першай: занадта рана. Галоўная праца — наперадзе.

Нядаўна Тамару запрасілі здымацца ў кіно. Гледачы, напэўна, памятаюць яе па фільме «Новенькая», дзе яна выконвае ролю юнай гімнасткі. Зараз яна зноў атрымлівае прапановы ад рэжысёраў, але ўсім дае адзін адказ: «Маё прызвание — гімнастыка...»

Хутка мы зноў сустрэнемся з Тамарай Лазаковіч на гімнастычным памосце V Спартакіяды народаў СССР. Пажадаем спартсменцы шчаслівых выступленняў.

Света Корбут

Імя гэтай маладой мінскай гімнасткі пакуль што мала знаёма аматарам спорту. Яна толькі робіць свае першыя крокі на гімнастычным памосце, але яе спартыўнаму таленту можа пазайздросціць масіты спартсмен. Калі Света была яшчэ маленькай дзяўчынкай, ёй прадракалі вялікую будучыню ў фігурным катанні. Спецыялісты тэніса абяцалі зрабіць з яе па меншай меры чэмпіёнку краіны. Але Света Корбут звязала свой спартыўны лёс з гімнастыкай і хутка дасягнула поспехаў: двойчы перамагла сваіх аднагодкаў на рэспубліканскіх спаборніцтвах.

Міне час. Света пасталее, памужнее. Яе майстэрства стане яшчэ больш адточаным. І верыцца, што, як бы цяжка ёй ні было, яна дасягне сваёй мэты — будзе алімпійскай чэмпіёнкай.

ДОЛЯ ЗНАЙШЛА ЯЕ

Каця аслепла ў чатыры гады, пасля менінгіту. Цяжкая хвароба назаўсёды выкрала ў яе самае дарагое — святло дня. Бяда не ходзіць адна — неўзабаве памерла маці. У бацькі шчы-мела сэрца ад болю, калі ён бачыў, як дзяўчынка асцярожна, навобмацак ходзіць уздоўж сцяны, пазнае рэчы толькі да-крануўшыся да іх рукамі. Святло дня так ніколі больш і не вярнулася да Каці.

Неяк летам у хату да Міхале-віча выпадкова зайшла настаў-ніца. Жылі яны тады на хутары Баравая, што пад Мінскам. Дар'я Васільеўна Дрозд па-знаёмілася з дзяўчынкай, а по-тым спытала ў яе бацькі:

— А чаму вы не адпраўляе-це дачку вучыцца грамаце?

— Як вучыцца? — здзівіўся Рыгор Яфімавіч.

— Гэтак жа, як усе дзеці, будзе вучыцца чытаць, пісаць і лічыць, — растлумачыла Дар'я Васільеўна.

— Дык яна ж сляпяя!

— У Магілёве ёсць спецы-яльная школа для сляпых дзя-

цей. Там іх вучаць і грамаце, і рамяству.

Каця нават заплакала. Было і радасна і крышку боязна.

Праз месяц дзяўчынку ад-везлі ў Магілёў. Яна хутка на-вучылася чытаць і пісаць, ка-рыстаючыся шрыфтам Брайля, вельмі палюбіла мастацкую лі-таратуру, спявала ў хоры. Ле-там прыехала на канікулы ў родную вёску. З замілаваннем слухалі бабуля і бацька, як чытала Каця кніжку пра юнага Валодзю Ульянава. Са здзіў-леннем глядзелі суседзі, як дзяўчынка жвава вадзіла паль-цамі па вялікіх старонках тоў-стай кніжкі, дзе замест звычай-ных літар узвышаліся нейкія бугаркі і ямки.

Ішлі гады юнацтва, вясёлага студэнцкага жыцця. Радаваўся бацька поспехам дачкі: скон-чыла два курсы педагагічнага тэхнікума.

— Вывучыцца, чалавекам бу-дзе!

Але раптам у іх хату ўварва-лася страшэннае слова: вайна!

Каця чула, як плакалі жанчы-ны, праводзячы сваіх мужоў, братоў і бацькоў на фронт. Яна ведала, хто такія нямецкія фашысты, — пра гэта расказва-лі ў тэхнікуме. А неўзабаве на хутар Баравая ўварваліся гітле-раўцы. Пацягнуліся пакутлівыя дні ў варожым тыле.

...Лета сорок чацвёртага го-да. Каця ўпершыню нясмела пераступіла парог вучэбна-вы-творчага прадпрыемства. Бы-лыя франтавікі, партызаны, мо-ладзь пачыналі тут вялікую справу. Дзяўчына працавала спачатку вучаніцай, потым сле-сарам-зборшчыкам. Нялёгка было. Не хапала хлеба, адзен-ня. Вопратка адна — што ў цэх, што на свята. Каця добра ра-зумела, што справа, у якой яна ўдзельнічае, вельмі патрэбна для новага жыцця.

Сустрэла тут дзяўчына і сваё шчасце. Пазнаёмілася з Фёда-рам Саскаўцом. Добры, праца-віты хлапец. Разважлівы, па-мяркоўны. Адночы Фёдар скончыў сваю работу крыху ра-ней звычайнага. На гэты раз у цэх, дзе працавала Каця, не за-ходзіў пасаромеўся. Чакаў ля праходной. Марудна цягнуліся хвіліны. Напружана прыслухоў-ваўся да дзявочых галасоў, якія ляцелі адусюль. Нарэшце пачу-ліся знаёмыя крокі, Фёдар доб-

ра пазнаваў сваю Кацю па мяк-кай яе паходцы. Дзяўчына ад-чула, як нечая рука пяшчотна лягла ёй на плячо.

— Гэта ты, Федзя? — спыта-ла яна. — Што ты тут робіш?

— Цябе чакаю. Хачу пера-весці цябе цераз гэту небяспеч-ную вуліцу, — разгублена ска-заў Фёдар.

З таго часу дамоў вярталіся разам. І вось ужо чвэрць ста-годдзя крочаць побач. У іх ква-тэры чыста і ўтульна. Пабліск-вае блакітным экранам вялікі тэлевізар «Гарызонт-4», по-бач — газеты, часопісы. На па-ліцах стаяць томікі Пушкіна, Лермантава, Талстога, Горкага, Чэхава, Купалы. Кацярына мно-га чытае.

Закончыўшы хатнія справы, села да стала, уключыла маг-нітафон. Гучыць жывое слова. Слухаюць яны з мужам «агуча-ную кнігу», што Фёдар прынёс з фанатэкі таварыства сляпых.

...За сталом, ля матора, схі-ляецца над дэтальлю электравы-ключальніка прыгожая жанчы-на. Гладкія валасы, сабраныя ў акуратны цяжкі вузел на па-тыліцы, светлы, выразны твар. Нельга без захаплення гля-дзець, як яна працуе: без на-пружання, лёгка, з нейкай вя-сёлай спрактыкаванасцю. Рукі шпарка снуюць з аддзялення ў

ЭКРАН

Чыта... Грамадзянская вай-на... У штабным вагоне чырво-ны казак Фядот Муратаў да-кладвае камандуючаму фрон-там Улыбіну, што на суседнюю станцыю прыбылі два броне-цягнікі белагвардзейскага ата-мана Сямёнава і вайсковыя са-ставы.

Варожыя эшалоны неабходна як найхутчэй знішчыць. Баль-шавік Сямён Нагорны прапануе надзвычай смелую і рызыкоў-ную аперацыю, якую сам жа будзе ажыццяўляць...

Гэта адзін з эпизодаў новай каляровай шырокаэкраннай мастацкай кінастужкі «Дау-

рыя», якая пастаўлена рэжысё-рам Віктарам Трыгубовічам на кінастудыі «Ленфільм» па ма-тывах аднайменнага рамана Канстанціна Сядых.

У галоўных ролях здымаліся Віталь Саломін, Васіль Шун-шын, Яфім Капелян, Фёдар Адзі-нонаў, Георгій Штыль, Юрый Саломін.

Убачаць глядачы і новую двухсерыйную шырокаэкран-ную мастацкую кінанарціну «Канец атамана» вытворчасці кінастудыі «Казахфільм». Аў-тары сцэнарыя А. Міхалкоў-Канчалюўскі і Э. Трапінін, рэ-жысёр-пастаноўшчык Шакен Айманаў.

Галоўныя ролі выконваюць Віктар Аўдзюшка, Асаналі Ашымаў, Нармухан Жантурын, Уладзіслаў Стржэльчын.

Новая каляровая музычная кінакамедыя «Шальменка-дзян-шчык» створана рэжысёрам Андрэем Тутышкіным на кін-астудыі «Ленфільм» на аснове аднайменнай п'есы класіка ўкраінскай драматургіі Рыгора Квіткі-Аснаўяненкі.

У ролі Шальменкі здымаўся папулярны кінанакцёр Міхаіл Пугаўкін.

З цікавасцю глядзіцца новая літоўская шырокаэкранная мас-

тацкая кінанарціна «Мужчын-скае лета». Аўтар сцэнарыя Аляксандр Юроўскі (пры ўдзе-ле Саўлуса Шальцяніса), рэ-жысёр-пастаноўшчык Марыё-нас Гедрыс.

Фільм прысвечаны савецкім чэкістам, іх барацьбе з буржу-азнымі нацыяналістамі ў кан-цы саракавых гадоў. Падзеі адбываюцца ў невялікім літоў-скім гарадку.

Шырока вядома ў нашай кра-іне і за мяжой творчасць на-роднага паэта Азербайджана Самеда Вургун. Азербайджан-скія кінематаграфісты: драма-тург Ю. Самед-аглы і рэжысёр К. Рустамбекаў экранізавалі славетную «Камсамольскую па-эму» Вургун. Фільм, створаны паводле яе матываў, называец-ца «Сямёра сыноў маіх» і рас-казвае пра самаадданую ба-рацьбу азербайджанскіх кам-самольцаў за ўстанавленне Са-вецкай улады ў родным краі.

Балгара-савецкая мастацкая кінанарціна «Украдзены поезд» створана рэжысёрам Уладзімі-рам Янчавым паводле сцэна-рыя А. Антонава-Тоніча і С. На-горнага.

У галоўных ролях здымаліся савецкія акцёры Усевалад Са-наеў, Анатоль Кузняцоў, Барыс Токараў і балгарскія — Георгій Калаянчаў, Барыс Арабаў, Даб-рынка Станкава.

Кадр з кінатрылера «Сямёра сыноў маіх».

аддзяленне касы, дзе ў пэўным парадку размешчаны дэталі. Рукі замяняюць ёй зрок, умеюць «бачыць» рэчы. Па-майстэрску валодае яна спецыяльнасцю слесара-зборшчыка. Норму выконвае на 150—170 працэнтаў. Прадукцыя высокай якасці. З гонарам носіць Кацярына высокае званне ўдарніцы камуністычнай працы.

...Ішлі гады. Падрасталі дзеці, вучыліся. Узніклі новыя турботы, клопаты, радасці. Цяпер дзеці — іх трое — ужо дарослыя. Малодшы, Сяргей, пасля службы ў арміі прыйшоў на прадпрыемства, дзе працуюць бацькі. Старэйшы, Аляксандр, скончыўшы сярэдняю школу, таксама служыў у арміі, а цяпер працуе на станкабудуўнічым заводзе імя Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Вечарамі, калі дадому збіраецца ўся сям'я, спакойна і радасна ў маці на сэрцы.

— Я спяваю, але побач — дзеці, а навокал — людзі. Я жыю разам з імі. Я прыслухоўваюся да іх радасці, і перадаю яны паўстае хараство і багацце жыцця. Чую, кажуць людзі: «Якія ўдалыя і прыгожыя ў яе дзеці!» І я адчуваю сябе шчаслівай.

В. ПАДАЛЯКА

Валянціна КОЎТУН

* * *

Жанчыны ткуць.
Старыя рукі
Гадуюць з любасцю цяпло.
Жанчыны ткуць.
А іх унукі
У снах праз лес ідуць даўно.
Стамілася, здаецца, лета.
Няма грыбоў — і не дажджыць...
На кроснах, — хатаю сагрэта, —
Праменьне месяца ляжыць.
Узмах далоняў —
поўня ўсходзіць.

А ўзор —
з травы,
з расы,
з галля.
Ну хто сказаў, што ў гэтым годзе
Не ўродзіць родная зямля!
Ну хто сказаў!..
І ноччу, ўпотай,
Пакуль унукі ціха спяць,
Да раніцы ў жанчын работа:
Грыбны,
Густы туман саткаць.

* * *

Спяшай, жыццё.
Кідай пад ногі цярне.
Няхай ляцяць трылогі з гнёздаў дня.
Шукаю паміж слоў дрыготкіх зерне,
З якога прараствае цішыня.
Кідаю думкі спелыя ў разводдзе,
Спакой не сучае, як заўжды.
З дзярэй усіх разбуджаных стагоддзяў
Майго народу выйшлі ў свет гады.
Усіх часоў я восень сёння ўспомню,

Гарачую і белую, як скронь.
Нясуць гады лістоту ў далонях
І пакідаюць паміж дрэў агонь.
І так гартуюць звонкае карэнне,
Што ўглыб ідзе ў роднай старане.
Шапне зямля:
— Між слоў шукайце зерне,
Каб вырасціць дабро!
Так трэба мне!

кажэранная кінастужка «Рыцар каралевы».

* * *

Самым юным глядачам адрасаваны новыя мастацкія кінакарціны «Таямніца жалезных дзвярэй» і «Як зрабіцца мужчынам» вытворчасці Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага.

* * *

Пра лёс выдатнага бегуна, які ў зеніце сваёй славы сышоў са спартыўнай арэны, расказвае новая латышская шыро-

З замежных кінастужак на экранах рэспублікі будуць дэманстравацца: венгерская — «Мінулае лета», французская — «Майерлінг», карэйская — «У нас ёсць Радзіма» і «У логаве кажаноў», румынская — «Замак асуджаных», арабская — «Рамантычны праследвальнік», а таксама кінакарціна «Сякера», створаная кінематаграфістамі Румыніі і Італіі.

Р. КРОПЛЯ

Кадр з кінафільма «Мужчынае лета».

Кадр з кінафільма «Даурыя»

Марына Мікалаеўна на ўроку.

МАРЫНА МІКАЛАЕЎНА

Нават ні разу не стрэўшы яе ў жыцці, пазнаць Марыну Мікалаеўну Бяльзакскую можна адразу ж — нават сярод тысячага натоўпу жанчын. Вось яна! Надзіва стройная і па-юнацку рухавая постаць. Позірк, сагрэты непадробнай сардэчнасцю, і маладая натхнёнасць твару.

Мы сустракаемся ў дзвярах.

— Марына Мікалаеўна!

— Добры дзень! У нас сёння...

У іх сёння вавілонскае стоўптарэнне!

У спартыўнай зале Палаца культуры прафсаюзаў тоўпіцца задзірлівая каралеўская раць. То там, то тут ярка мільгаюць маляўнічыя вееры і спадніцы палкіх іспанак. Вытанчаныя польскія кавалеры на адно калена прыпадаюць перад сваімі ганарыстымі дамамі... Тут жа пад нагамі, як кураняты, мітусяцца пацешныя жоўдзенькія «топ-топы» (такое амплуа — «топ-топ»...). Нехта некага бяскрыўдна штурхае, нехта згубіў у тлуме камізэльку, нехта шукае бант, у некага ў спешцы адарваўся гузік...

І да ўсяго гэтага странатага, галасістага, задзірлівага, дзяцінага дамешваецца крышку надакучлівае і бязладнае — дарослае.

— Юрачка, не бегай, спацееш!..

— Таня, Танечка, глядзі: вунь дзя-дзя фатаграфуе. Глядзі прама ў апарат. Глядзі на дзядзю!..

— А пра самых маленькіх вы таксама будзеце пісаць у газету?

— Пра самых маленькіх абавязкова напішыце!

— Звярніце ўвагу на гэту іспанку. Мая ўнучка...

— А мой вунь у чырвоных ботах... Гэта бабулі і мамы. Гэта іх сёння спальвае, як на вогнішчы, чаканне

стрэчы са Славай. Той усемагутнай Славай, якая менш ужо як праз гадзіну ўзмахне на сцэне белым крылом над галовамі іх Юрачак, Алікаў і Тань... А што, як, крыў божа, праляціць бокам?

О самыя шчаслівыя пакутніцы!

...Шэсце XIV дэкады мастацкай самадзейнасці Палаца культуры прафсаюзаў пачынаюць дзеці. Дзеці аб'яднаны тут у 13 мастацкіх і 8 тэхнічных творчых калектываў. Вось яны: народны ансамбль танца «Равеснік», хор «Малышок», харавы калектыв старэйшых дзяцей, баянны аркестр, балетная студыя, дзіцячы тэатральны і лялечны калектывы, дзіцячая студыя выяўленчага мастацтва і гурток мастацкай разьбы па дрэве, кінастудыя, гурткі радыёэлектронікі і мадэліравання (суднамадэльны і авіямадэльны), гурток крою і шыцця (для дзяўчынак)...

Усім гэтым жыве, кіпіць і захапляецца ў Палацы прафсаюзаў больш за тысячу дзяцей. Вучаць іх, кіруюць імі і выхоўваюць вопытныя, адданыя сваёй працы педагогі.

Раіса Львоўна Чарахоўская — кіраўнік балетнай студыі. Яна — ветэран, яна працуе з дня адкрыцця Палаца культуры прафсаюзаў. Ніна Ісаеўна Фурэн вядзе тэатральную студыю. Станіслаў Адамавіч Гудноўскі — мастак-педагог разьбы па дрэве. Барыс Ціханавіч Сінякоў узначальвае авіямадэльны гурток — ён тут таксама з дня адкрыцця палаца. Вера Іванаўна Мароз вучыць мастацтва крою і шыцця. Марына Мікалаеўна Бяльзакская кіруе народным ансамблем танца «Равеснік»...

— Колькі іх у вас? — крычу я, каб пачула мяне Марына Мікалаеўна.

«Сацыялізм не толькі адкрыў працоўным масам шырокі доступ да духоўных каштоўнасцяў, але і зрабіў іх непасрэднымі творцамі культуры».

(З даклада Л. І. Брэжнева на XXIV з'ездзе КПСС)

— Трыста! — гэтак жа крычыць мне ў адказ Марына Мікалаеўна і смяецца. Перакрычаць іх — усіх трыста — нам наўрад ці ўдасца.

— І ўсе трыста будуць танцаваць?

— Амаль...

Усе трыста (ад пяці год да шаснаццаці) танцавалі на канцэртах, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна.

— Мне хацелася, каб у тыя ленинскія дні танцавалі і радаваліся ўсе мае дзеці.

«Мае дзеці»... Інакш Марына Мікалаеўна не заве іх, інакш яна і не лічыць. («Мае дзеці... Яны такія, такія цудоўныя! І перш чым вучыць іх танцаваць, я перш за ўсё вучу іх сябраваць...»).

У народнага ансамбля танца «Равеснік» яшчэ зусім падлеткавы ўзрост. Яму яшчэ толькі 14 год. Гэта той узрост, з якім бывае або невыносна цяжка (і нічога, нічога не атрымліваецца), або, наадварот, бясконачна прыемна. Усё залежыць ад таго, хто мае дачыненне да гэтага «цяжкага» ўзросту, які чалавек, якога ён сэрца і розуму.

«Равесніку» пашанцавала. Шчаслівы лёс паслаў яму Марыну Мікалаеўну Бяльзакскую, у якой было адно імкненне: перадаць новаму пакаленню веды і майстэрства, якія ў свой час гэтак бескарысліва аддавалі ёй самой яе педагогі і выхавальні.

У 1958 годзе Палац культуры прафсаюзаў запрасіў Марыну Мікалаеўну дапамагчы аднавіць балет «Чырвоная шапачка». Пачатак новага сезона якраз супаў з новым наборам дзяцей. Набор праводзіўся па ўсіх правілах, як звычайна бывае ў харэаграфічных вучылішчах і Палацах піянераў. Дзяцей, якія не прайшлі ў студыю класічнага танца, прапанавалі ўзяць Марына Мікалаеўна Бяльзакская і займацца з імі народным танцам.

Аднак спецыяльная адукацыя Марыны Мікалаеўны была з класічным ухілам. (Пасля балетнага тэхнікума пры Вялікім тэатры СССР яна працавала ў тэатрах Масквы і Мінска). І стаць балетмайстрам народнага танца было не так проста. Памаглі ёй у гэтай нялёгкай справе самі дзеці. У іх было такое жаданне ўключыцца ва ўсе віды харэаграфічнай азбукі, што, памножанае на дзіцячую энергію і непасрэднасць, яно вельмі хутка прынесла ансамблю поспех.

З таго часу «Равеснік» не аднойчы ўжо быў узнагароджаны дыпламамі, медалямі, граматамі. Сустрэчы з ім кожны раз з нецярплівасцю чакаюць аднагодкі. Захапляюцца ім дарослыя... Воплескамі сустракалі «Равеснік» гледачы Калоннай залы Дома Саюзаў і ВДНГ у Маскве. Юным танцорам свяцілі гарачае сонца і сяброўскія кастры «Артэна». Граматы і сардэчную ўдзячнасць атрымалі яны за свае выступленні ад маракоў двойчы Чырванасцяжнага Балтыйскага флоту.

«Равеснік» — выдатная школа ведаў, мастацтваў, сяброўства. Школу гэту нястомна і таленавіта вядзе заслужаны дзеяч культуры БССР Марына Мікалаеўна Бяльзакская.

На занятках у гэтай школе гучыць з ранку да вечара:

— Марына Мікалаеўна! Марына Мікалаеўна...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

ІЛЬГОТЫ РАБОТНИКАМ СА ШКОДНЫМІ ЎМОВАМІ ПРАЦЫ

Новае заканадаўства аб працы прадугледжвае рад мер, каб забяспечыць усім рабочым і служачым здаровыя і бяспечныя ўмовы працы. Адміністрацыя абавязана ўкараняць сучасныя сродкі тэхнікі бяспекі, якія прадукуюць вытворчы траўматызм, і забяспечваць належныя санітарна-гігіенічныя ўмовы, каб не дапусціць прафесіянальных захворванняў рабочых і служачых. Але тым не менш прафесіянальная шкоднасць на вытворчасці пакуль што непазбежная. Таму заканадаўства прадугледжвае рад ільгот, якія прадастаўляюцца працоўным за работу ў шкодных умовах.

Што гэта за льготы?

Перш за ўсё, для рабочых і служачых са шкоднымі ўмовамі працы ўстаноўлена скарачэная працягласць рабочага часу. Для іх, як правіла, устанаўліваецца 36-гадзінны рабочы тыдзень (6-гадзінны рабочы дзень пры шасцідзённым рабочым тыдні). Пры асабліва шкодных умовах працы ўстаноўлен рабочы дзень працягласцю менш 6 гадзін. Напрыклад, для аператараў (рэнтгеналагаў) і шчытавых ля рэнтгенаапарата існуе 5-гадзінны ра-

бочы дзень, для рабочых і зменных інжынерна-тэхнічных работнікаў у вытворчасці карбанілу нікелю — 4-гадзінны.

Скарачаны рабочы дзень прадастаўляецца рабочым і служачым толькі тады, калі яны фактычна працуюць у шкодных умовах. Для работніка, занятага ў шкодных умовах працы толькі частку дня (але не менш палавіны змены), рабочы дзень таксама скарачаецца. Людзям, якія працуюць у шкодных умовах, даецца дадатковы адпачынак ад 6 да 36 рабочых дзён (у залежнасці ад шкоднасці). Дадатковы адпачынак прадастаўляецца адначасова з чарговым.

Калі чалавек працаваў у шкодных умовах менш 11 месяцаў на працягу рабочага года, то дадатковы адпачынак прадастаўляецца прапарцыянальна часу, які ён працаваў.

Бываюць выпадкі, калі работнік мае права на атрыманне дадатковых адпачынакаў розных відаў (па шкоднасці ўмоў працы, за няспынны стаж не менш 2 гадоў на адным прадпрыемстве, за ўдзел у добраахвотнай пажарнай дружыне і да т. п.). У гэтых выпадках водпускі падсумоўваюцца.

Асобыя льготы ўстаноўлены для жанчын і непаўналетніх. Так, забараняецца скарыстоўваць працу жанчын на цяжкіх і шкодных для арганізма вытворчасцях, а таксама на падземных работах.

На работах са шкоднымі ўмовамі працы, а таксама на работах у асобых тэмпературных умовах або звязаных з забруджваннем, рабочым і служачым даюцца бясплатна ўстаноўленыя нормы спецыяльнае адзенне, спецыяльны абутак і іншыя сродкі індывідуальнай аховы. Ва ўстаноўленых законах выпадках бясплатна выдаюцца мыла, мыючыя і абясшкоджвальныя сродкі, малако ці іншыя раўнацэнныя харчовыя прадукты, лекава-прафілактычнае харчаванне.

Рабочыя і служачыя, занятыя на цяжкіх работах і на работах са шкоднымі і небяспечнымі ўмовамі працы, праходзяць абавязковыя медыцынскія агляды пры паступленні на работу і перыядычныя — для вызначэння іх прыдатнасці да даручанай работы і прадукінення прафесіянальных захворванняў.

Нарэшце, рабочыя і служачыя, занятыя на работах са

шкоднымі ўмовамі працы, маюць права на пенсію на льготных умовах або ў ільготных размерах. Так, пенсіі па старасці работнікам са шкоднымі ўмовамі працы на льготных умовах і ў ільготных размерах назначаюцца, калі не менш палавіны іх стажу, неабходнага ім для назначэння пенсіі па старасці, прыпадае на гэтыя работы (незалежна ад месца апошняй работы). Пенсіі па інваліднасці рабочым і служачым са шкоднымі ўмовамі працы назначаюцца пры паніжэным стажы работы.

У заключэнне трэба сказаць, што пералік вытворчасцяў, цэхаў, прафесій і пасадаў са шкоднымі ўмовамі працы ўстаноўлены ў асобым Спісе, які зацверджан пастановай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па пытаннях працы і заробтнай платы і ВЦСПС ад 24 снежня 1960 г. («Бюлетэнь Камітэта 1961 г. № 3»). Таму кожны раз, калі ўзнікае пытанне аб праве таго ці іншага работніка на гэтыя льготы, неабходна звяртацца да ўказанага Спіса.

А. ХВАСТОУ,

кандыдат юрыдычных навук.

КАЛІ ВАМ ХОЧАЦА ПІЦЬ...

Смага — адно з самых уладных чалавечых адчуванняў. Цярпець смагу намнога цяжэй, чым голад. І ўсё ж, калі гэта неабходна, — цярпіце!

Калі вы не ўпэўнены ў дабраякасці вады — не піце ні ў якім разе!

Не выпадкова вада, што паступае ў водаправодныя трубы, перад гэтым праходзіць складаную сістэму ачысткі і абеззаражвання; не выпадкова на водаправодных станцыях круглыя суткі не спыняецца кантроль за канцэнтрацыяй абеззаражваючых рэчываў, за надзейнасцю іх дзеяння.

Вада, носьбіт жыцця, можа быць і крыніцай цяжкіх захворванняў. Узбуджальнікі такіх небяспечных інфекцый, як халера, брушны тыф, дызентэрыя, інфекцыйны гепатыт, вельмі доўга захоўваюць сваю жыццяздольнасць у вадзе, бо ў параўнанні з паветрам і глебай яны знаходзяцца тут значна больш спрыяльнае асяроддзе.

Вы ідзеце ў турыстычны паход, на прагулку за горад?

Не паддавайцеся спакусе напіцца халоднай крынічнай вады або вады

са студні: яна можа быць небяспечнай. Ваду з адкрытых вадаёмаў трэба абавязкова гатаваць.

Вы рашылі, гуляючы па горадзе, пакарыстацца паслугамі кіёска-аўтамата?

Не забудзьце як след памыць шклянку да і пасля піцця.

Вы хочаце напіць і дзіця? Стоп! Дзеці значна больш успрымальныя да інфекцый, чым дарослыя, і піць з агульнай пасудзіны ім нельга! Накіроўваючыся на прагулку, захпіце з сабой з дому дзіцячы кубачак!

Дзецям ранняга ўзросту можна піць толькі гатаваную ваду. Калі вы збіраецеся гуляць з дзіцем, не забудзьце ўзяць з сабой бутэлекку гатаванай вады.

НЕ ЗАГОРТВАЙЦЕ ПРАДУКТЫ Ў ГАЗЕТНУЮ ПАПЕРУ

Многія ахвотна выкарыстоўваюць газетную паперу для розных гаспадарчых і бытавых патрэб. Гэтага рабіць не трэба.

У склад друкарскіх фарбаў, якія ўжываюцца для друкавання газет, уваходзяць пігменты (напрыклад, газавая сажа), нафтавае звязваючае рэчыва — фірніс, сумесі нафтавага бітуму і машыннага масла, розныя растваральнікі. У газавай сажы і нафтайым фірнісе могуць змяшчацца рэчывы, якія садзейнічаюць узнікненню злаякасных пухлін.

Газетная папера добра ўбірае друкарскую фарбу, але пры загортванні прадуктаў павярхоўны яе слой часткова разбураецца. Ператвараючыся ў непрыкметны для вачэй пылок, фарба асядае на прадуктах. Прычым больш яе застаецца на вільготных прадуктах або на тых, якія змяшчаюць тлушч. Вільгаць і тлушч садзейнічаюць растварэнню ў іх друкарскай фарбы.

Вось чаму не трэба загортаць харчовыя прадукты ў газетную паперу. Для гэтай мэты лепш выкарыстоўваць абгортную паперу, пергамент, папяровыя сурвэткі, поліэтыленавыя пакеты.

Не рэкамендуецца карыстацца газетнай паперай і ў прыбіральнях. Частка разбуранай фарбы можа трапіць на слізгістую абалонку прамой кішкі і прывесці да непрыемных вынікаў.

Прыгатаваць начинку: нарэзаць кубікамі 100 г нятлустай вяндрліны, 100 г варанага мяса або языка, 50 г сыру, 2 звараныя ўкрутую яйкі, 1—2 салёныя агуркі і перамяшаць усё гэта з расцёртым маслам (125 г). Разрэзаць удоўж на 2 часткі батон, з кожнай палавінкі выразаць мякіш, пакінуўшы каля скарынкі пласт таўшчыней каля 1 см. Запоўніць палавінкі фаршам, скласці іх разам, туга загарнуць у сурвэтку і пакласці на 2—3 гадзіны ў халоднае месца. Перад падачай нарэзаць на лустачкі. Прыгатаваны такім чынам бутэрброд вельмі прыгожы і смачны.

Хлеб нарэзаць лустачкамі, высушыць, стаўчы і прасеяць. Пакласці смятану, яйкі, цукровы пясок і лімонную цэдру, уліць лімонны сок. Усё размяшаць і пакласці ў змазаную маслам і пасыпаную тоўчанымі сухарамі форму (або каструлю) і запячы. Пудзінг можна пасыпаць цукровай пудрай. Смятанку або смятану можна падаць асобна.

На 400 г хлеба — 2 шклянкі смятаны, палавіну шклянкі цукровага пяску, 5 яек, 1 лімон, 1 ст. лыжку молатых сухароў, 2 ст. лыжкі сметанковага масла, палавіну шклянкі смятанкі, 1 ст. лыжку цукровай пудры.

ФАРШЫРАВАНЫЯ КУРАНЫТЫ

Падрыхтаваныя тушкі куранят добра прамяць і пасаліць. 300 г свежых грыбоў ачысціць, дробна нарэзаць, падсмажыць у 3—4 ст. лыжках тлушчу, пасаліць, пасыпаць чорным перцам. Грыбным фаршам напоўніць тушкі куранят, пакрыць іх тонкімі скрылёчкамі сала, абвязаць ніткамі і пакласці на бляху. Кожнае куранё паліць 3 ст. лыжкамі тлушчу і паставіць ва ўмерана гарачую духоўку. Калі мяса зро-

Марат БАСКІН

Гумарэска

— Слухай, Саша, — Наташка запытальна паглядзела на мяне. — Ты можаш сёння застацца на паўгадзіны пасля працы?

— Калі ласка! — нажу.

— Зрабі добрую справу. «Празэкстар» выпускаць трэба, дык дапамажы. Я намалюю карыкатуру, а ты вершаваны подпіс зробіш!

— І каго гэта вы прыхапілі ўжо? — пытаюся.

— Застанешся — паглядзіш! — усміхаецца. — Згода?

— Згода! — адказваю.

Наташка — са зборкі. Зборачны ўчастак у нас называюць дзявочым царствам, а мантажніц, што працуюць там, — прынцэсамі. Не ведаю, хто першы прыдумаў ім гэтую мянушку, толькі яна ўсім спадабалася. Хлопцы з механічнага пачалі вітацца з дзяўчатамі, здымаючы капялюш і апускаючы яго амаль да падлогі.

— Дзень добры найлепшай палове чалавецтва! — гукалі Міколы, Міхасі, Андрэі, Аляксандры...

— Прывітанне! — усміхаліся Святланы, Надзеі, Ніны, Шурачкі...

Наташка, на мой погляд, самая прыгожая з прынцэс. Але да сённяшняга дня я быў знаёмы ледзь не з паловай дзявочага царства, ды толькі не з Наташкай: неяк саромеўся з ёй загаварыць. І вось раптам пашанцавала.

Да канца змены я працаваў у такім рытме, што кантрольны майстар нават акуллары працёр, калі я паклаў перад ім стос дэталей.

— Вось так кожны дзень працаваць трэба! А то ў хвасце цягнуешся! Хватка ў цябе да працы добрая ёсць. Толькі лянуешся часам!

Я ў згодзе ківаю галавой і імчуся ў тэхбюро, дзе размясціўся наш цэхавы штаб «Празэкстара».

У пакоі акрамя Наташкі нікога няма.

— Вось і я!

— Малайчына, — адказвае. — Бяры сшытак, аловак! Сядай насупраць мяне і пішы! А я буду маляваць.

— Каго?

— Цябе!

— Мяне? — перапытваю.

— Ага, цябе, — нажа. — Малюнак з натуры.

— А калі «Празэкстар» рабіць будзем? — пытаю.

— Зараз. Мы ж выпускаем сатырычныя малюнак на Алеся Коржыкава, а гэта значыць на цябе!

— Жартуеш, — нажу.

МЯСА, ЗАПЕЧАНАЕ З ЯБЛЫКАМІ

Варанае халоднае мяса прапусціць праз мясарубку, дадаць абабраныя, ачышчаныя ад зярнят і сарцавіны парэзаныя яблыкі і яшчэ раз прапусціць праз мясарубку. Уліць збітыя на пену яечныя бялкі і асцярожна перамяшаць. Масу пакласці на змазаную маслам бляху або патэльню, разраўняць паверхню, папырскаць маслам і запячы ў духоўцы.

На 400 г ялавічыны — 1 яйка, 2—3 яблыкі, 1 ст. лыжка сметанковага масла.

біцца мяккае, сала зняць, а куранят падрумяніць у гарачай духоўцы. На гарнір падаць смажаную бульбу.

ВАРЭННЕ З ЗЯЛЁНАГА АГРЭСТУ

ЗРАЗЫ ПА-ТАШКЕНЦКУ

Ялавічыну прапусціць праз мясарубку, фарш пасыпаць соллю, перцам, дадаць яйка і добра перамяшаць. Калі фарш будзе вельмі тугі, уліць крыху малака.

Спячы амлет, пасыпаць яго пасечаным зялёным пятрушкі і згарнуць каўбаскай.

З фаршу зрабіць праснак, на сярэдзіну пакласці амлет і загарнуць яго з усіх бакоў у фарш, змачыць у яйку, запаніраваць у молатых сухарах і абсмажыць. У духоўцы давесці да гатоўнасці.

Да зразаў падаць таматны соус з цыбуляй. На гарнір — бульбянае пюрэ або рыс.

На 500 г мяса — 3—4 яйкі (у тым ліку ў фарш 1 яйка), 3 ст. лыжкі сметанковага масла, 1 ст. лыжку малака, зяленіва, соль, перац па смаку, 1 шклянку соусу.

У недаспелага таўстаскурага агрэсту зрэзаць нажом вярхушку разам з чашалісцікам, выняць зярняты і пакласці ягады ў халодную ваду на 24 гадзіны, каб з іх выйшла частка кіслаты, ад якой пры варцы ягады робяцца бурыя. У гатованую ваду, прызначаную для сіропу, пакласці жменю вішнёвага лісця. Праз гадзіну, калі вада пазелянее, працадзіць яе і зварыць цукровы сіроп. Астудзіць сіроп да 60—70° і заліць ім вынятыя з вады ягады. Калі ягады ўсплывуць, трэба прыціснуць іх у сіропе накрыўкай. Праз 8—12 гадзін нагрэць ягады з сіропам амаль да кіпення і хутка астудзіць, затым варыць яшчэ 2—3 разы па 5 мінут з 10—12-гадзінным выстаиваннем.

На 1 кг агрэсту — 6 шклянак цукровага пяску, 5 шклянак вады.

Мал. С. Волкава

— Якія жартачкі! — кажа. — Два дні запар ты зменную норму не выконваеш!

— А сёння я перавыканаў!

— Бачыш! Можаш, а лянучешся! Пакрытыкуем — і зусім выправішся.

Наташка глядзіць на мяне сваімі блакітнымі вачыма, а я і не ведаю, што адказаць. Быў бы хто іншы — паспрачаўся б, а тут...

— Не буду, — кажу, — верш пісаць. Папрасі Генку Дзмітрэва!

— Дык жа ён горш за цябе піша! Хіба табе да спадобы, калі на цябе дрэнная карыкатура будзе?

— А хіба ад прыгожай лепей?

— Лепей! І, наогул, мне твае вершы падабаюцца. — Наташка кладзе на стол пэндзаль. — Вельмі! Ты пашлі іх у якую-небудзь рэдакцыю!

— А можа не будзем карыкатуру маляваць? — асцярожна кажу я. — Калі жадаеш, магу на сходзе з самакрытыкай выступіць!

— Усіх малюем, і ты не выключэнне! Саша, я думаю, што ты сапраўдны хлопец! Калі што зрабіў дрэннае, трэба прызнавацца! Сядай, пішы. А я малюнак зраблю! Добры, — у вачах Наташкі пабліскаюць іскрынькі.

Не, Наташцы я адмовіць не

магу. Хай заўтра жартуюць хлопцы, хай не будзе праходу ад сораму!

Я ўздыхаю і пішу першы радок:

«Наш Алесік прытаміўся
і кемарыць ля станка...»

Наташка раз-пораз паглядае на мяне і водзіць пэндзлем па ватмане.

— А калі я выпраўлюся — здымуць?

— Абавязкова!

— Адразу?

— Адразу. Калі ласка, паглядзі ўправа. Вось так. На хвілінку.

— Ну што, прыгожы? — пытаюся.

— Прыгожы, — адказвае.

Гадзіны за дзве працу скончылі.

Потым мы з Наташкай прыбілі плакат у калідоры. Пастаялі.

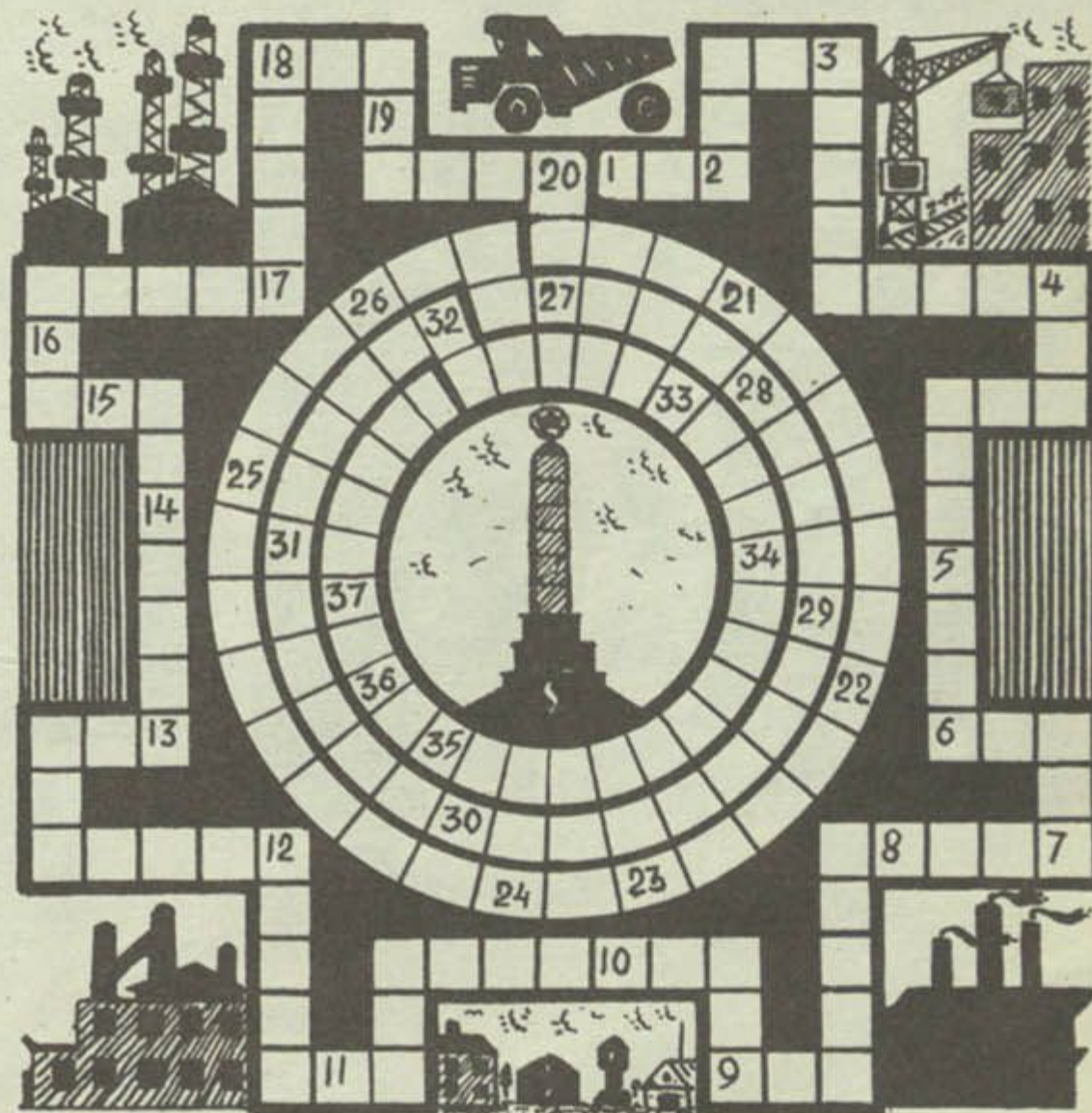
Наташка сказала, што я добры верш напісаў. Хоць адразу ў «Вожык» дасылай.

А я малюнак пахваліў. Вельмі падобны атрымаўся.

Наташка паабяцала мне копію зрабіць.

А потым я прапанаваў ёй пайсці ў кіно. Яна згадзілася. І мы пайшлі разам.

ЧАЙНВОРД „НАША БЕЛАРУСЬ“

1. Пагранічная рака ў БССР. 2. Вядомы беларускі кінарэжысёр. 3. Беларускі пісьменнік XIX стагоддзя. 4. Дзеючая асоба ў камедыі К. Крапівы «Хто смеецца апошнім». 5. Персанаж апавесці Я. Маўра «У краіне райскай птушкі». 6. Беларуская паэтка. 7. Кінатэатр у Мінску. 8. Марка тэлевізара. 9. Твор Я. Скрыгана. 10. Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы, былы старшыня аднаго з перадавых калгасаў. 11. Вядомая беларуская спартсменка. 12. Зборнік вершаў Я. Коласа. 13. Адзін з першых вершаў Я. Купалы. 14. Спартсмен, адзін з мацнейшых кідальнікаў молата. 15. Марка трактара. 16. Газета. 17. Опера Я. Цікоцкага. 18. Беларуская полька. 19. Аповяданне М. Лынькова. 20. Возера на Міншчыне. 21. Мінскі падпольшчык-патрыёт. 22. Герой аповядання Я. Коласа «Недаступны». 23. Марка аўтамабіля. 24. Прыток Нёмана. 25. Беларус, герой грамадзянскай вайны. 26. Футбольная каманда. 27. Беларускі кінафільм па аповяданні А. П. Чэхава. 28. Марка халадзільніка. 29. Кандытарская фабрыка ў Мінску. 30. Назва мінскай падпольнай групы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. 31. Паэма Аркадзя Куляшова. 32. Беларускі кампазітар, аўтар вядомай песні «Памяць сэрца». 33. Народны паэт Беларусі. 34. Горад беларускай хіміі. 35. Фабрыка ў Віцебску. 36. П'еса М. Біліцінава. 37. Мемарыяльны комплекс.

Склалі Уладзімір і Ніна АБАБУРКІ.

На першай старонцы вокладкі: удзельнікі ансамбля «Равеснік» Мінскага Палаца прафсаюзаў Наташа Гетманава і Марына Паланевіч.

МОДЫ

1. Сукенка з ільняной тканіны, аздобленая строчкай.
2. Улетку дэкаратыўнасць кантраснай аздобы асабліва радуе вока.
- 3—4. Далікатныя колеры, прыгожыя ўзоры, звязаныя ўмелымі рукамі бабуль, зноў уваходзяць у моду.
5. Прыгожыя сукенкі з гладкафарбаванага шоўку.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:

М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

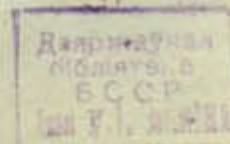
Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 10315. Здадзена ў набор 1-VI-71 г. Падпісана да друку 24-VI-71 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90¹/₄.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 390 431 экз. Зак. № 283.

1

2

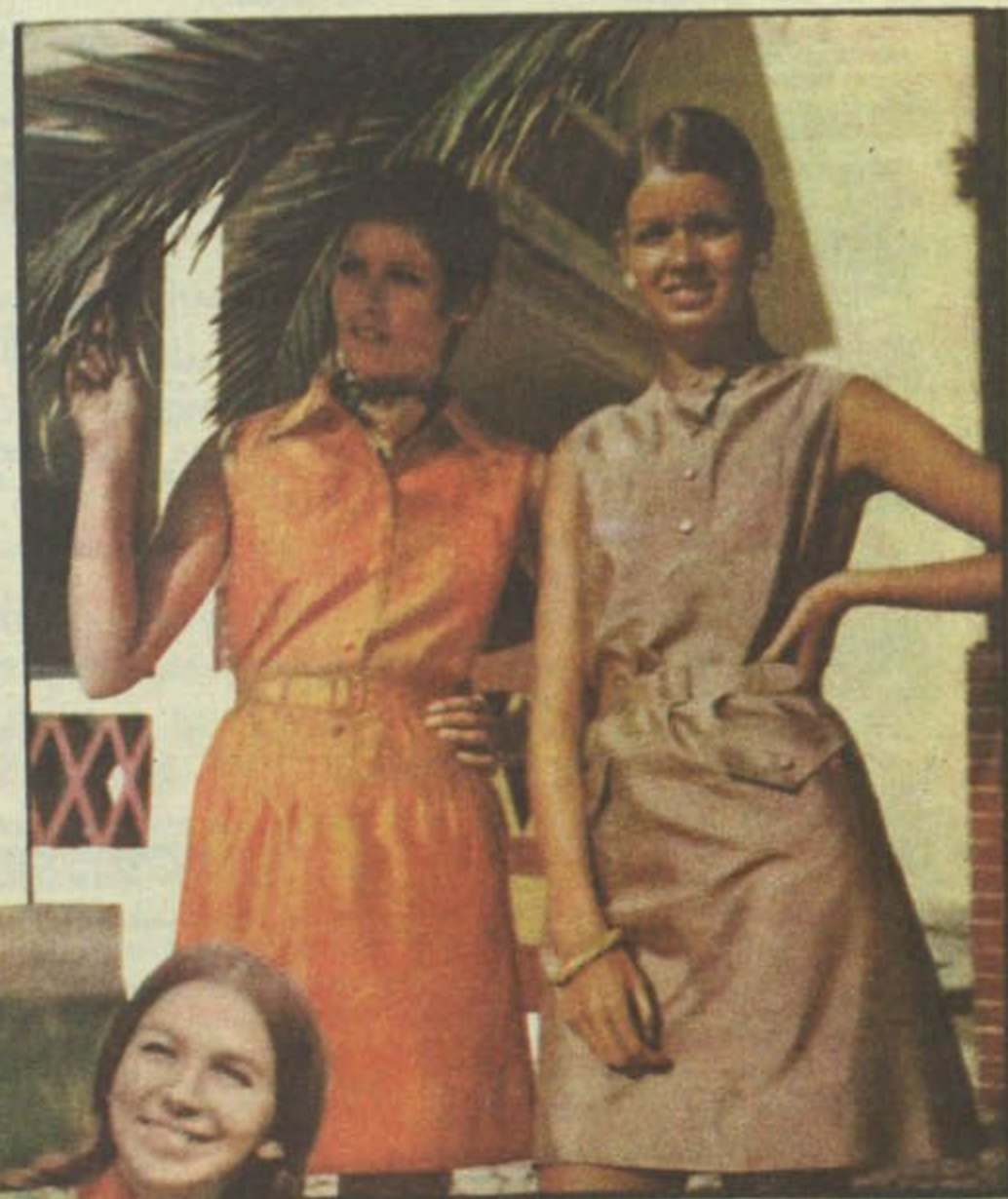
3

4

Цена 15 кап.

74995

5

6

Моя